

'Terug naar de bedoeling, ook als er geen crisis is'

Jacqueline Bevaart, scholengroep Penta

Farid Tabarki

'Herstel eerst de pedagogische relatie'

Lessen in flexibilisering

Corona in en rond het onderwijs:
Leden blikken terug en vooruit

Klaar voor de volgende crisis?

Educatief partnerschap geeft scholen veerkracht

Op afstand dichtbij

Primair en voortgezet (speciaal) onderwijs

IVIO@School biedt een uniek onderwijsconcept voor leerlingen in het primair en voortgezet (speciaal) onderwijs die behoefte hebben aan maatwerk. Onafhankelijk van tijd, tempo en plaats, verzorgen onze eerste- en tweedegraads docenten onderwijs op afstand. Door hun betrokkenheid zijn onze docenten, ook op afstand, altijd dichtbij.

Wij bieden een passende oplossing als:

- De leerling baat heeft bij een individueel programma.
- Er op uw school een tekort is aan vakdocenten.
- Uw school geen vmbo-tl/havo/gymnasium/atheneum biedt terwijl de behoefte er wel is.

Benieuwd hoe IVIO@School uw school kan ondersteunen bij het bieden van passend onderwijs? Neem dan contact op met onze onderwijsadviseurs.

Kijk op www.ivioschool.nl

Meer te weten komen over het IVIO@School concept? Bekijk onze video door de QR code te scannen.

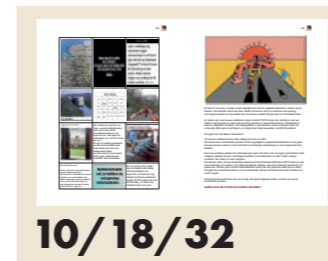

INHOUD & VOORWOORD

Farid Tabarki

In dit nummer besteden we in meerdere artikelen aandacht aan hoe we verder gaan na de coronacrisis. Op pagina 6 Farid Tabarki: 'Herstel eerst de pedagogische relatie'.

Dagboek

De coronajaren van een Goois bestuur.

Echt luisteren

Leerlingparticipatie op het Oostvaarders College.

En verder

12 Corona: leden maken de balans op / 17 Column Hartger Wassink / 20 Kansen in crisis: educatief partnerschap / 26 VO in beeld / 28 Vier visies op twee jaar corona / 39 Onvergetelijk: Ilse van Eekelen / 41 De schooltijd van... Bernice Notenboom / 42 Het gebouw: Gymnasium Beekvliet / 45 Column Martijn Simons / 46 Boeken / 48 Wie werkt waar / 49 Mijn overstap / 50 Vraagbaak

COLOFON

VO-magazine is een uitgave van de VO-raad, vereniging van scholen in het voortgezet onderwijs. VO-magazine verschijnt 6 keer per jaar in een oplage van 7.000 exemplaren
Redactieadres VO-raad, Postbus 8282, 3503 RG Utrecht, T 030 232 48 00, redactie@vo-raad.nl, www.vo-raad.nl **Redactie** Cindy Curré, Evelien Dijkman (vormgeving) Xander Elink Schuurman, Ingrid Janssen, Stan Termeer, Suzanne Visser (eindredactie), Linda Zeegers **Ontwerp** XS Media, Utrecht **Druk** Damen Drukkers, Werkendam
Advertenties Onderwijsmedia, T 030 210 23 86 (Ray Aronds), www.onderwijsmedia.nl
Issn 18731163 **Afmelden** Wilt u het VO-magazine niet meer ontvangen? Stuur dan een bericht o.v.v. naam en adres naar redactie@vo-raad.nl
Disclaimer De meningen die in het VO-magazine worden weergegeven, komen niet noodzakelijkerwijs overeen met de standpunten van de VO-raad.

Het kan als het moet

In dit nummer blikken we uitgebreid terug op de coronaperiode. Wat hebben we geleerd van deze crisis en wat willen we behouden? Wat mij bij het lezen opviel, was de trots op het veranderingsvermogen van scholen en tegelijkertijd de zorg dat we zonder crisis weer terugvallen in oude patronen en gewoonten. We hebben bewezen dat we onder druk veel sneller kunnen veranderen dan we dachten, zegt de één. En tegelijk beangstigt het me dat we zo snel weer teruggaan naar het oude, zegt een ander. Je proeft door de bijdragen heen dat velen niets liever zouden willen dan dat de sector dit veranderingsvermogen vasthoudt. Maar hoe doe je dat zonder een dwingende externe noodzaak? Of is die dwingende noodzaak er ook zonder corona? Het antwoord is volgens mij ja. Daar werd ik me opnieuw pijnlijk van bewust bij lezing van het nieuwe boek van Louise Elffers. In *Onderwijs maakt het verschil* analyseert zij haarscherp hoe het Nederlandse onderwijs ervoor staat op het gebied van kansengelijkheid. De verdienste van haar boek is dat zij de abstractie kansengelijkheid (wie kan erthen zijn?) uitlegt in drie concrete, aanvullende benaderingen. Haar conclusie is spijkerhard, namelijk dat welk perspectief je ook kiest, het Nederlandse onderwijsbestel door het ijs zakt. De kansen voor leerlingen zijn structureel ongelijk. Dat komt niet door het gebrek aan goede bedoelingen en natuurlijk is kansengelijkheid een breed maatschappelijk probleem. Leraren, schoolleiders, bestuurders, de overheid: allemaal willen we het beste en streven we naar gelijke kansen. Maar opgeteld tot het systeem pakt het geheel toch verkeerd uit.

Het is niemands schuld, maar wel een gezamenlijke verantwoordelijkheid: een collectief actieprobleem. Een probleem dat het individu overstijgt en een gezamenlijke inzet vereist. En soms gaat dat collectieve belang tegen een individueel belang in. Elffers somt een tiental verbeterpunten op waar we mee aan de slag kunnen. Een aantal kennen we al uit de *Toekomst van ons onderwijs*: selecteer niet te vroeg, maak brede scholen waarin leerlingen tussen meerdere niveaus kunnen wisselen, positioneer een beroepsgerichte stroom en een theoretische stroom gelijkwaardig aan elkaar, etc. Kortom: haalbare aanpassingen aan ons onderwijsbestel die echt helpen om de kansen van leerlingen te verbeteren. Wat het vraagt, is leiderschap. Collectief leiderschap. Hebben we in coronatijd nu juist niet laten zien dat we over dat leiderschap beschikken?

Wat zou er gebeuren wanneer we het verbeteren van kansen voor leerlingen als net zo'n dwingende omstandigheid beschouwen als corona? Zouden we dan niet in staat zijn collectief in actie te komen? Heeft corona niet bewezen dat het kan als het moet? Ik sluit me aan bij de slotwoorden uit het boek van Elffers: "Laten we het doen".

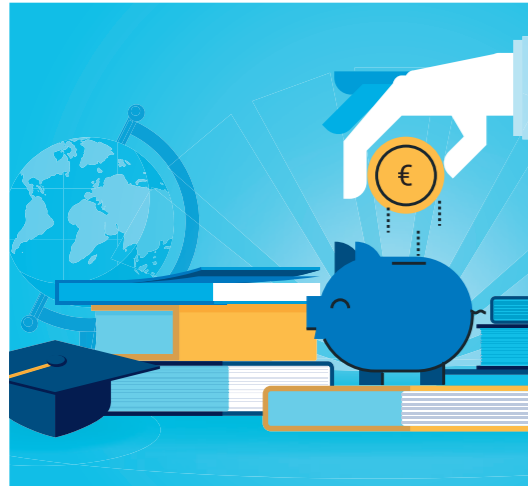
Henk Hagoort

Voorzitter VO-raad

Nieuw leertraject Beleidsrijk begroten

In het nieuwe leertraject Beleidsrijk begroten van de VO-academie staat de samenhang tussen onderwijs en financiën centraal. Deelnemers vergroten gezamenlijk hun kennis en kunde omtrent beleidsrijk begroten en financieel leiderschap. Deelnemen aan dit leertraject doe je als driehoek: bestuurder, financieel en schoolleider. Het traject is bedoeld voor professionals die basiskennis en ervaring hebben met begroten en financieel management, maar gezamenlijk een volgende stap willen zetten in de ontwikkeling en professionalisering binnen de organisatie en in de samenwerking rondom financiën.

→ Het leertraject loopt van september 2022 tot en met januari 2023. Kijk voor meer informatie op www.vo-raad.nl (onder Agenda) of stuur een mail naar info@vo-academie.nl.

Save the date: VO-congres 22 september

Het VO-congres 2022 vindt plaats op donderdag 22 september, in het NBC in Nieuwegein. Dit congres stond oorspronkelijk gepland op 24 maart, maar werd door coronamaatregelen uitgesteld naar komend najaar. Het thema is de toekomst van ons onderwijs. Onder deze titel publiceerde de gezamenlijke onderwijssector, van basis-onderwijs tot universiteiten, een langetermijnvisie op het onderwijs. Dat was begin 2020. Inmiddels zijn we twee coronajaren verder en is het kabinet Rutte IV alweer ruim een half jaar aan de slag. Waar staan we in de ontwikkeling naar toekomstbestendig onderwijs? Wat hebben scholen nodig om de noodzakelijke stappen te zetten?

→ Binnenkort ontvang je meer informatie over het programma en een uitnodiging om in te schrijven.

Denk mee over de toekomst van het schoolleiderschap

Goed leiderschap is essentieel voor het bevorderen van onderwijskwaliteit, en dus heb je als schoolleider een cruciale rol binnen de school. Het is daarom van belang dat je continu aandacht besteedt aan je persoonlijke en professionele ontwikkeling, je strategische rol binnen de schoolorganisatie en de versterking van de beroepsgroep.

Om schoolleiders daarbij te faciliteren nemen de VO-raad en SRVO het initiatief voor de ontwikkeling van een plek waar je collega-schoolleiders kunt ontmoeten, de kwaliteit van je eigen leiderschap kunt

versterken en samen het vak schoolleider nog krachtiger kunt positioneren: een schoolleidersplatform. Er werken al enkele schoolleiders mee aan de invulling van dit platform, maar we zijn nog op zoek naar schoolleiders (teamleiders, deel- en eindverantwoordelijk schoolleiders en directeur-bestuurders) om in 2022 feedback te geven op al geformuleerde oplossingsrichtingen en eindproducten.

→ Maak kennis met de schoolleiders die nauw bij dit project betrokken zijn én meld je aan via www.vo-raad.nl/schoolleiders

Cao-onderhandelingen in volle gang

Met de onderwijsbonden onderhandelt de VO-raad over een nieuwe cao vanaf 2022. Naast onderwerpen als loon en taakbeleid zijn hier de uitwerkingsthema's uit het Onderwijsakkoord bij gekomen. Om de investeringen uit het akkoord nog dit jaar bij de scholen te krijgen, is het nodig dat sociale partners voor 15 juli cao-afspraken maken over de besteding.

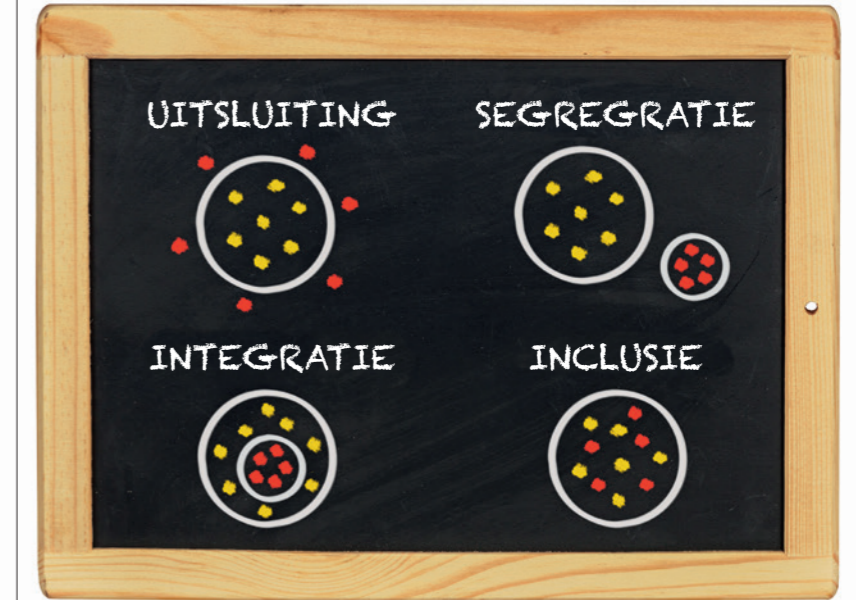
De huidige cao met een looptijd tot 1 januari 2022 is door geen van de cao-partijen opgezegd. Dit betekent dat de cao van rechtswege is verlengd tot en met 31 december 2022, met als gevolg dat de hierin opgenomen arbeidsvoorwaarden in ieder geval tot die datum van toepassing zijn.

→ Kijk voor meer informatie over de cao-onderhandelingen op www.vo-raad.nl

Naar inclusiever onderwijs

Op 1 juni 2022 organiseert het Platform Naar Inclusiever Onderwijs de tweede conferentie 'Naar Inclusiever Onderwijs'. In een panelgesprek met partners in het onderwijs, aanpalende sectoren en gemeenten wordt ingegaan op kansrijke aanpakken en uitdagingen bij het (samen)werken aan inclusiever onderwijs. Speciale gast is Francesco Veenstra, de nieuwe Rijksbouwmeester, waarmee het platform samenwerkt op het gebied van passende huisvesting en inclusieve scholenbouw. Het congres vindt plaats in Bussum.

→ Kijk voor meer informatie en aanmelden op naarinclusieveronderwijs.nl.

Webinar Jeugdhulp in de school

Het Steunpunt Passend Onderwijs organiseert ook dit jaar in samenwerking met het NJI twee informatieve webinars over de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp. De eerste vindt plaats op 14 juni. Mariette Haasen is dan de hoofdspreker. Zij is projectleider NRO onderzoek 'Onderwijs & Jeugdhulp' en lector Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg. Mariette zal onder meer vertellen over haar onderzoek naar hoe leerlingen zich succesvol kunnen ontwikkelen door het aanbieden van een geïntegreerde preventieve aanpak door leraren en jeugdhulpverleners in de klas.

→ Datum en tijdstip: 14 juni van 9.30-11.30 uur. Aanmelden: ga naar www.steunpuntpassendonderwijs-povo.nl

2 juni: ALV van de VO-raad

Op 2 juni 2022 vindt een Algemene Ledenvergadering van de VO-raad plaats. Naast de formele ALV staat hierbij het onderwerp Samenwerking schoolleiders en bestuurders op de agenda. Hierover wordt plenair een presentatie gegeven en vinden rondetafelgesprekken plaats. Op de agenda van de ALV staan onder meer de vaststelling van de jaarstukken en een aantal besluiten over cybersecurity. Het programma duurt van 13.00-17.00 uur met vooraf de mogelijkheid om te lunchen en afsluitend een borrel. Locatie is het Muntgebouw in Utrecht.

→ Vanaf 20 mei kunnen leden zich aanmelden via de link die zij ontvangen bij de vergaderstukken.

Advies aan minister: ga niet te strikt met de NPO-menukaart om

'Herstel eerst de pedagogische relatie'

Trendwatcher Farid Tabarki is lid van een onafhankelijke commissie die het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) maatschappelijk begeleidt. Die commissie geeft een kritisch signaal af: "Het NPO is opgericht voor het in kaart brengen en verhelpen van leerachterstanden, maar het ontbreken van motivatie om te leren is waarschijnlijk een nog groter probleem."

Wat doet het Platform Perspectief Jongeren precies?

"Het Platform Perspectief Jongeren (PPJ) is een commissie die de keuzes en bestedingen van het programma volgt. De commissie onderzoekt hoe we kunnen borgen wat de uitvoering van het NPO ons allen leert. Om dat goed te

kunnen doen, zitten er in de commissie mensen met allerlei achtergronden, zoals Micha de Winter, emeritus hoogleraar pedagogiek, Sven Annen, oud-voorzitter van het LAKS en Ans van de Maat, directievoorzitter van het Nederlands Jeugdinstituut. Kim Putters, directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau, is de voorzitter. Het werk van de commissie beperkt zich overigens niet alleen tot het onderwijs. Kansongelijkheid is immers een veelkoppig probleem dat ook buiten het onderwijs ligt."

Wat breng jij in?

"Ik ben oprichter van Studio Zeitgeist. Ik probeer de huidige tijdgeest te duiden en te zien wat dat betekent voor de nabije toekomst. Daarnaast kijk ik hoe we ons op die toekomst kunnen voorbereiden. Als debat-, gespreks- en workshopbegeleider hoor ik dagelijks de vele geluiden uit de samenleving en bovendien ben ik betrokken bij veel verschillende projecten van primair onderwijs tot en met hbo en universiteit. Daarnaast was ik in het verleden

'Je kunt de achterstanden van leerlingen niet uitsluitend op scholen oplossen'

FARID TABARKI (45)

Farid Tabarki is de oprichter van Studio Zeitgeist.

2017: **Publicatie boek 'Het einde van het midden is de opkomst van de vloeibare samenleving - Wat een maatschappij van extremen betekent voor mens, bedrijf en politiek'**

2013-2018: **Columnist Het Financieel Dagblad**

2013: **Verkozen tot jongste persoon op de lijst van 200 meest invloedrijke personen van de Volkskrant**

2012: **Uitgeroepen tot Trendwatcher of the Year 2012-2013**
1998-2003: **Studie politicologie aan de Universiteit van Amsterdam**
1994-1997: **Studie technische bedrijfskunde aan de Technische Hogeschool Rijkswijk**
Tabarki presenteerde de tv-programma's MTV Coolpolitics en Durf te denken: Van Socrates tot Sartre en is onder andere toezicht- houder bij woningcorporatie Stadgenoot en het Prins Bernhard Cultuurfonds. Ook was hij lid van Platform Onderwijs2032.

jongerenvertegenwoordiger, in wat nu de Nationale Jeugdraad heet. Opkomen voor het belang van jongeren en jongerenparticipatie is mij dus zeker niet vreemd.”

Wat is jouw beeld van het welbevinden van jongeren na corona?

“Corona heeft onze samenleving een enorme stresstest gegeven. Jongeren hebben veel veerkracht laten zien. Velen van hen bleven ondanks alle beperkingen toch gewoon hun lessen volgen en hebben zich er zo goed en zo kwaad als het ging doorheen geslagen. Maar er zijn ook jongeren die hard geraakt zijn: veel activiteiten buitenshuis konden ze niet meer doen en het thuisonderwijs vroeg veel zelfstandigheid. De crisis heeft bovendien juist die groepen hard geraakt die het toch al moeilijk hadden in onze samenleving. Dat zijn jongeren die bijvoorbeeld een moeilijke gezinssituatie hebben of in armoede leven. Zij hebben de structuur en de veiligheid van een school echt nodig. Voor hen is het moeilijk om na corona weer in de leerstand te komen. In het speciaal onderwijs lijken de uitdagingen overigens nog groter dan in het reguliere onderwijs.”

Een van de belangrijkste signalen die we als platform willen afgeven, is dan ook dat er genoeg aandacht moet zijn voor het welzijn en de motivatie van jongeren. Het NPO is opgericht voor het in kaart brengen en verhelpen van leerachterstanden, maar we komen er nu achter dat het ontbreken van de motivatie om te leren waarschijnlijk een nog groter probleem is. Veel leerlingen zien niet dat leren en naar school gaan hun perspectief biedt om zich te ontwikkelen. Voor docenten is het dan ook moeilijk om echt contact te maken en kennisoverdracht tot stand te brengen. Het is belangrijk dat scholen en docenten de juiste keuzes maken om die pedagogische relatie te herstellen, waardoor de motivatie weer kan toenemen.”

Is het werken aan welbevinden van jongeren wel een taak voor scholen?

“Absoluut! Idealiter helpen ouders ook mee in de zoektocht van jongeren naar wie ze zijn en wat ze kunnen, maar de school blijft een belangrijke plek. Jongeren brengen er immers veel tijd door en hebben er veel sociale contacten. Ik hoop dat scholen hun steentje bijdragen, maar ze hoeven het natuurlijk niet alleen te doen. In de

‘De NPO-menukaart kan inspireren, maar de pedagogische relatie staat er niet op’

‘We hebben als samenleving de plicht om voor leerlingen de luiken verder open te zetten’

regio kunnen scholen samenwerken; met elkaar en met bijvoorbeeld jeugdzorg, maatschappelijk werk en de gemeente. Zo kunnen alle scholen in hun eigen context, met waar nodig ondersteuning van andere partijen, doen wat voor hun leerlingen het beste is.”

Minister Wiersma kondigde begin mei aan dat scholen ondersteuning kunnen krijgen van speciale teams met experts, om basisvaardigheden te versterken. Kunnen die daar ook een rol in spelen?

“Dat denk ik zeker, maar er gebeurt al veel, dat moeten we niet vergeten. Elke regio kent eigen netwerken en manieren van werken, en die bestaande structuren moeten ondersteund worden. Als het in een bepaalde regio niet lukt, kunnen scholen via het ministerie extra steun van experts inroepen.”

Wringt de aandacht voor welbevinden van leerlingen niet met het streven van de minister naar meer aandacht voor basisvaardigheden?

“Het een kan niet zonder het ander. Als leerlingen zich niet prettig voelen, niet gemotiveerd zijn en als er geen relatie is met de docent, dan kunnen zij de basisvaardigheden niet leren en leerachterstanden niet inhalen. Dat laat onverlet dat het goed is om met elkaar uit te spreken dat we willen voorkomen dat ons onderwijs onder een bepaalde ondergrens komt.”

MEDITEREN IN HET KLASLOKAAL

“Ik heb op het Alfrink College in Zoetermeer gezeten. Dat was een katholieke school, en we hadden ook catechese. Dat ging over geloven in de breedste zin van het woord, dus niet alleen over het katholieke geloof. Ik zal nooit vergeten dat we op een gegeven moment meditatielessen kregen. We moesten allemaal tussen de tafels en stoelen in een lokaal op de grond gaan liggen. De hele vloer lag vol met vijftienjarige scholieren. Ik kwam echt in een meditatieve staat terecht. Verder kan ik me nog goed herinneren dat we een leraar Engels hadden die ons altijd naar het theater stuurde. Hij regelde zelfs kaartjes en dreigde puntenaftrek te geven als we niet zouden gaan. Hij schopte ons echt de school uit om ook buiten het leslokaal te leren.”

‘Het NPO is iets voor de lange adem, het probleem is te complex om op korte termijn op te lossen’

Welke rol kunnen de maatschappelijke stage of de rijke schooldag spelen bij het versterken van het welzijn van jongeren?

“Hoe je het noemt, maakt me niet uit, maar ik denk dat het goed is om kinderen met méér in aanraking te laten komen dan alleen het schoolgebouw en het schoolplein. Interventies om meer te leren van de maatschappij, leveren een enorme bijdrage aan de motivatie van leerlingen. Dan zien ze waarvoor ze naar school gaan, dan zien ze kansen en mogelijkheden die ze thuis misschien niet meekrijgen. We hebben als samenleving de plicht om voor leerlingen de luiken verder open te zetten.”

Welke rol moeten jongeren zelf spelen?

“We vinden het heel belangrijk dat jongeren meepraten. Hun stem is cruciaal. Als platform spreken we regelmatig met verschillende jongeren en dat willen we de komende tijd blijven doen. Gelukkig zijn veel scholen de afgelopen

DENK MEE!

Het Platform Perspectief Jongeren (PPJ) is niet alleen op zoek naar de ervaringen van kinderen en jongeren zelf, maar ook naar die die van professionals (binnen en buiten het onderwijs) en ouders. Iedereen die ervaringen, ideeën of tips uit de praktijk met de commissie wil delen, wordt uitgenodigd dat te doen via ppj@ser.nl.

tijd al intensiever in gesprek gegaan met leerlingen, méér dan in het verleden. Als commissie willen we alle scholen oproepen om dat te blijven doen: leerlingen zien en vragen wat de school voor hen kan betekenen. Echt contact maken, waardoor je samen die pedagogische relatie kunt versterken.”

Deze maand brengt de commissie weer een advies uit aan de regering. Wat kun je daarover vertellen?

“Ons eerste advies ging over het verlengen van de termijn van het NPO en dat is overgenomen, net als ons advies over het belang van ventilatie. Die adviezen waren randvoorwaardelijk. Ons tweede advies gaat over het versterken van de pedagogische relatie en de leermotivatie. We willen daarnaast dat de minister niet al te strikt met de NPO-menukaart omgaat. Die kan inspireren, maar de pedagogische relatie staat daar niet op. Ook interventies die niet op de kaart staan, kunnen nuttig zijn. Elke school zit bovendien in een andere situatie en elke regio heeft andere problemen. Het is dus cruciaal dat die ruimte ook wordt gegeven.

Daarnaast blijven we benadrukken dat scholen de tijd moeten krijgen voor het besteden van de NPO-gelden. Het is iets voor de lange adem, het probleem is te complex om op korte termijn op te lossen. In Den Haag is de manier van denken al snel: ‘we geven geld en daarmee lossen we de leerachterstanden op’. Ik begrijp die manier van denken, maar in de praktijk blijkt dat je de achterstanden van leerlingen niet uitsluitend op scholen kunt oplossen. Goed onderwijs is niet het enige wat nodig is om jongeren gelijke kansen te geven, het is een deel van de oplossing. Als commissie willen we dat we met elkaar nadenken over hoe we, deels met NPO-gelden, ervoor zorgen dat meer leerlingen een beter perspectief in het leven krijgen.”

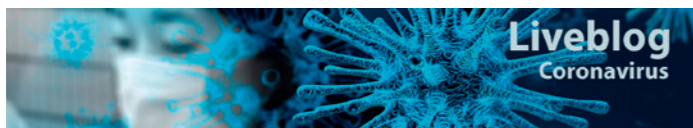
CORONADAGBOEKEN

Gedurende de coronacrisis hield bestuurder Annet Kil van de Gooise Scholen Federatie een dagboek bij. Zij vertelt daarover op pagina 18. In dit VO-magazine zijn twee compilaties uit de dagboeken opgenomen.

deel 1

CORONA

SAMEN KUNNEN WE MEER

Het dagboek van de Gooise Scholen Federatie vanaf 15 maart 2020

Wat vooraf ging
Het Coronavirus bereikte Nederland op 27 februari 2020. Nadat het kabinet op 12 maart besloot de scholen open te houden, gebeurde er veel. Er was veel kritiek met name uit de onderwijssector zelf. Op vrijdagavond 13 maart werd de richtlijn mede met instemming van de VO-raad afgevoerd. De richtlijn werd vastgesteld op 14 maart 2020. Het kabinet werkt aan versoepeling maatregelen, hoogste prioriteit onderwijs en kinderopvang.

Zondagmiddag: Hangout meet sessie met collega's
Marian was een vaag gevoel. Het had zo'n eigen sintergrijs opgehangen. Aangeleerd werkte letterlijk thuis vanaf de bank. En zo startten we vanuit onze thuislocaties om thuisblijvers te ondersteunen. Die middag was er al voorwerk verricht: we hadden dialoogbomen en brieven van Carmel gekregen en die werden besproken. Na de persconferentie was een huize slag genoot. En toen was daar de persconferentie: de VO-raad kwam op haar standpunt terug en de scholen zouden op 16 maart dichtgaan. Wij verwijsden nog dezelfde avond collega's en ouders.

WEEK III
30 maart 2020

FOOD-THOUGHT
We beginnen aan de derde week op afstand. Lector Marike Kruis (HAN) heeft een hoop artikelen verzameld voor ons. Maar ook Schiedamschen plaats een interessant artikel met de nieuwsginger/maatschappelijk wetenschapper van de Universiteit van Amsterdam en Paul Kirschner: 'Toelichting op de toelichting' van de VO-raad. En ook de leerlingen nemen bij monde van Peter Louwer (voorzitter LAKS) deel aan het debat. Met deze artikelen starten we de weekoplossing: Food for thought.

De OOD opent de week en vergadert vandaag ook in ZOOM

We zien elkaar en constateren dat we het sociale contact, de gesprekken bij het koffzetapparaat en de bij tijd en wijlen wat fazeuze humor missen.

Er is ook nieuws. De OOD wordt in VIER omgedoopt in KIEN = Kennis, Informatie/inspiratie, Expertise, Network. We onderbrengen door kennis, informatie en expertise te delen maar we inspireren elkaar ook. We zijn niet zover een eigenstandig in stand kunnen maar willen bovendien samenwerken binnen ons netwerk van scholen enerzijds en regionaal/nationaal anderzijds. En natuurlijk zijn we best snuggel met 's als. Bijkomst voorstellen is dat er geen lidwoord discussie meer is, je werkt met bij de of het KIEN. Da's pas echt KIEN!

DEEL II
Vanaf 20 augustus

Dagboek Corona

Een andere GSF school overweegt een pilot te starten met temperaturen aan de ingang op werkdag met instemming van ouders. Daarover moet nog afstemming plaatsvinden maar een eerste search leert dat dat nog niet in NL op andere scholen gebeurt.

Vandaag staat de KIC-start op het programma. We hadden deze al omgezet naar een ZIEN-sessie. De voorbereidingsdag gisteren verliep anders dan beoogd maar gelukkig hebben collega's wel verster kunnen werken. We zullen beginnen met een moment van herdenking. Vandaag zal zowel bij KIEN als bij ARK een stille herdenking worden ingeluid. We leggen op beide locaties bloemen voor een Iker amicum met de titel dat we tot aan de familie zullen door toekomen. Gisteren hebben we de vraag al uitgeleend om foto's te delen. Het is het enige dat we nog kunnen teruggeven van wat wij van Fanny kregen. De KIC sessie starten we door stil te staan bij het overlijden van Fanny. We maken allemaal in ons leven, van nabij of op afstand, mee dat mensen uit het leven stappen. Zelden begrijpen we waarom ze dat doen en volgen met elkaar te denken dat we ook niet op zoek zouden moeten willen gaan naar antwoorden op die onmogelijke vraag. Het ware wenselijker als we die keuze konden respecteren en recht zouden zeggen te denken dat we verloren, aan het leven dat hij of zij leefde en aan de mogelijkheden die we zouden willen koesteren. We zijn stil met elkaar.

Vandaag werden ook de stille plekken voor Fanny ingeluid op ARK en op KIEN.

Een heel bijzondere opening die bijna emotioneel was omdat het weer zo vertrouwd voelde.

Daarna gaan we over tot de orde van de dag: onze zelfevaluatie ZIEN. We houden de RIVM richtlijnen aan en Omnia, ongelukkig uit de auto gestapt, legt nog even uit dat hij maar we doen ons best.

Na de herdenking zetten we de knop om en beleven met elkaar een mooie ochtend met een goede opening.

De eerste maatregel is gericht op ons leven achter de voordeur en daarmee uniek.

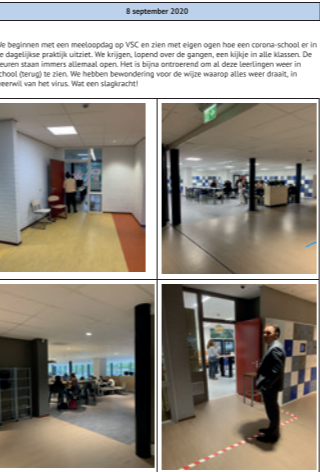
Ook het advies om thuis te werken en niet te gaan naar school is zeer serieus. We worden ons als KIEN zeer nauw verbonden met onze scholen en die zijn open. Vandaag gaf de VO-raad nog aan dat alle erop is gericht de scholen ook open te houden. Wij willen er voor onze scholen en alle collega's zijn en tegelijkertijd realiseren we ons dat onze collega's een groot deel van hun werk niet noodzakelijk vanuit Bussum hoeven te doen. We bespreken het thema solidariteit versus gezondheid en concluderen dat we iedereen de keuze laten om om hen of haar bewegende redenen op locatie (in Bussum) te werken waarbij een max van 50% van de normbetrekkende geldt. Er zijn collega's die heel graag naar KIEN komen omdat hun thuissituatie kleine kinderen, gebrekkige WIFI, afdeling niet ideaal is maar er zijn ook collega's die het gesprek bij het koffzetapparaat missen. En we hebben collega's die heel graag voor de veilige modus kiezen. We willen recht doen aan reniden en tegelijkertijd onze collega's in de scholen maximaal bedienen.

Op zaterdag 22 augustus ontvingen we de rouwkaart van Fanny.

In alle GSF scholen komen grotere collega's bijeen. Ze bieden een digitaal lesaanbod, wat waarnaar ze al het weekend waren gestart. Het was een bijzonder creatief en bruikbaar weekend waarin, gfk genoot, heel veel energie vrijkwam. Iedereen wilde meedelen. VSC stelde zaterdag af voor ZOOM te gaan gebruiken (juist NIET omdat dat meer voldaan aan de behoeften van collega's). Op dat moment waren er nog niet veel videobesprekingen beschikbaar. Facetime, Skype, Hangout, Meet... allemaal had nog van ZOOM gehoord. We besloten de voorzitter van Kennisnet of de AVG proof konden werken met ZOOM. Er zijn redenen en manieren maar die gelden voor veel platformen. We zetten in op ZOOM.

Wat hebben we geleerd van corona?

Gaan waar geen wegen gaan

Zwaar, hectisch, maar ook uniek en leerzaam. Zo kijken negentig schoolleiders en bestuurders die actief zijn in raden en commissies binnen de VO-raad, terug op twee jaar corona in en rond het onderwijs. Een door de omstandigheden afgedwongen pilot in flexibilisering, die liet zien dat er veel meer mogelijk is dan gedacht.

Groot was de schok toen het kabinet op 15 maart 2020 besloot dat de scholen voor onbepaalde tijd dichtgingen. Inmiddels loopt het derde schooljaar waar corona zijn stempel op drukt, ten einde. Tijd om – opnieuw – een tussenbalans op te maken. Opnieuw, want in het najaar van 2020 was een commissie van schoolleiders en bestuurders onder leiding van Rita Damhof al aan het werk gegaan om de ervaringen en lessen van corona in kaart te brengen. Te vroeg, constateerde de commissie: we zitten nog middenin de coronacrisis, dus van een echte evaluatie kan geen sprake zijn. Desondanks leverde de commissie een rapport op met eerste bevindingen en vooral een denkraam, met zichtlijnen om in de scholen en de sector het gesprek over de gevolgen van de pandemie te kunnen voeren (zie kader).

ZWAAR ÉN UNIEK

Met de zichtlijnen van de commissie-Damhof in het achterhoofd vroegen we ongeveer negentig schoolleiders en bestuurders die actief zijn in de Ledenadviesraad, de Adviesraad Schoolleiders en de diverse themacommissies van de VO-raad, een aantal open vragen te beantwoorden. Wat is het belangrijkste dat je is bijgebleven uit de coronaperiode? Wat vond je het meest verrassend en wat heb je als leidinggevende geleerd in deze coronacrisis? Hieronder

volgt een samenvatting van de soms uitgebreide reacties. Twee constatering komen in vrijwel alle reacties terug. Het was zwaar en hectisch voor iedereen in en rond de school: 'De lengte van de periode van onzekerheid, dan weer live op school, dan weer een lockdown, dan weer een A/B-rooster met halve klassen op school en halve klassen online: het heeft een te groot beroep gedaan op het omschakelvermogen van medewerkers en leerlingen: men is moe.' Maar ook: wat een veerkracht hebben we laten zien! 'Ik bewonder de flexibiliteit van de collega's om te kunnen schakelen. Niet dat alles direct op rolletjes liep, maar ze lieten zich niet kisten en ze durfden over hun eigen schaduw heen te springen waardoor ze merkten dat ze meer konden dan ze zelf dachten.' Een respondent vat dit breed gedragen gevoel bondig samen: 'Het was een

'Ik zal nooit vergeten dat een leerling achter de kassa van Albert Heijn les volgde via Teams. Je hoorde de scanner bliepen'

ERGERNISSEN

- 'Polarisatie, binnen en buiten de school. De een vond de maatregelen onvoldoende, de ander vond ze te ver gaan.'
- 'Coronamaatregelen op school moeten handhaven die buiten al zijn losgelaten, zoals het dragen van een mondkapje.'
- 'Op de persconferentie van het kabinet horen wat we de volgende dag al moeten doen.'
- 'De wijze waarop de media dagelijks kwamen met nieuwe risico's en suggesties. Knettergek werden we ervan.'
- 'Docenten vragen voor de klas te gaan staan, maar weigeren hen met voorrang te vaccineren.'
- 'Leerlingen gek maken met de boodschap dat ze een leerachterstand hebben.'
- 'De wisselende rol en onduidelijke adviezen van de GGD.'
- 'Hele dagen achter een scherm zitten.'

'Een goede les in Teams is zeer wel mogelijk. Maar een dag lessen in Teams is killing'

lastige tijd, de coronatijd, maar het was ook een unieke tijd waarin we heel veel over onszelf, onze organisaties en onze mensen geleerd hebben.'

DE LEERLINGEN

Als de coronaperiode iets heeft duidelijk gemaakt, dan is het dat school veel meer is dan een leerfabriek. 'Hoe belangrijk school als community is voor de leerlingen! Ze geven allemaal aan dat ze school hebben gemist en dan bedoelen ze niet de lessen 😊, maar het contact met de medeleerlingen. Elkaar kunnen zien en spreken, dingen samen ondernemen, het is erg belangrijk voor de ontwikkeling van de eigen persoonlijkheid. De ontwikkeling van jongeren is een tijdje stil komen te staan en dat merken ze

en wij ook. Het kost tijd om dat in te halen, en dat is iets heel anders dan het inhalen van cognitieve achterstanden. Maar niet alleen de leerlingen hebben elkaar nodig: 'Mij viel op hoe gehecht we aan elkaar zijn. Docenten kunnen eigenlijk niet zonder hun leerlingen en andersom geldt dat voor het overgrote deel van de leerlingen ook. De blijdschap toen de schooldeuren weer open gingen, was ontzettend mooi.' Deze verbondenheid leidde tot hartverwarmende initiatieven. 'Docenten zijn op de fiets gestapt en hebben het halve land doorgereden om bij hun leerlingen een kaartje of kleine attentie te bezorgen.' Op het Minkema College in Woerden maakten docenten een YouTube-filmpje om leerlingen een hart onder riem te steken en in diverse toonaarden te laten blijken hoe erg zij de leerlingen misten. Spontaan kwam er een 'Groetje terug van de leerlingen'-filmpje: 'Ik mis de gezelligheid in de klas, biologie en geschiedenis én de saucijzenbroodjes.'

THUISITUATIE

Het afstandsonderwijs gaf ook een inkijkje in de thuis-situatie van leerlingen én docenten. Dit versterkte soms de band met leerlingen en ouders: 'We realiseerden ons natuurlijk wel dat thuis mee kon kijken met de lessen, maar het was wel verrassend dat, toen leerlingen vroegen: "meneer, laat jullie baby eens zien?", de schermen ineens volstroonden met toelopende huisgenoten die ook de baby van onze docent kwamen bewonderen.' Maar het gaf zeker ook een soms onthutsend beeld van de moeilijke omstandigheden waarin leerlingen zich bevonden, zoals

een leerling die hangend in de badkuip met zijn laptop op schoot probeerde te werken. 'De schrijnende situaties staan in mijn geheugen gegrift. Er is veel letterlijk achter de voordeur gekeken. Wat weten we toch veel niet van de omstandigheden van onze leerlingen! Dat heeft mij diep geraakt.'

De bevestiging van de warme band tussen leerlingen en leraar laat onverlet dat er grote zorgen zijn over de leerlingen die het moeilijk hadden en nog steeds hebben door de steeds weer wisselende regels, het op zich zelf teruggeworpen zijn en de grote onzekerheid die dat met zich meebracht. Nu corona ogenschijnlijk onder controle is en er op school geen speciale regels meer gelden, moeten we niet denken dat alles weer normaal is, waarschuwen diverse schoolleiders en bestuurders. Er is een groep leerlingen die niet alleen op het gebied van kennis, maar vooral in de sociaal-emotionele ontwikkeling een forse achterstand heeft opgelopen, waar we nog lang aandacht voor moeten hebben.

Daar staat tegenover dat er, tot verrassing van menig respondent, ook een groep leerlingen is die juist opleeft bij afstandsonderwijs en thuiswerken. 'Voor sommige leerlingen is het heel fijn geweest om weinig prikkels te krijgen en gewoon hun eigen ding te mogen doen.' En: 'ik heb geleerd dat niet alle leerlingen elke dag verplicht naar school hoeven te komen. Voor bepaalde leerlingen was het heel prettig dat ze perioden in de week thuis waren. Hun schoolprestaties verbeterden zienderogen.' En ja, er waren ook leerlingen die wel heel creatief omgingen met de geboden ruimte: 'Ik zal nooit vergeten dat een leerling aan het werk was bij de kassa van Albert Heijn en tegelijkertijd de les volgde via Teams. Je hoorde de scanner blipen.'

DIGITALISERING

Waar zouden we zijn geweest als de coronapandemie had toegeslagen in het pre-digitale tijdperk? Veel schoolleiders en bestuurders kijken met be- en verwondering terug op de snelheid waarmee collega's de school gereedmaakten voor digitale vormen van onderwijs. Er bleek in korte tijd veel meer mogelijk dan gedacht. Sommigen hadden geluk: 'Een week voor de eerste lockdown hadden we met alle medewerkers een training gevolgd voor het werken in Teams... minder dan een week later moesten we het in de praktijk gaan brengen. Als we het hebben over just-in-time, dan was deze training onbedoeld just-in-time!'

Het inzicht dat digitalisering belangrijk is voor school en onderwijs is door de coronacrisis sterk gegroeid. 'Ondanks alle beperkingen kon er nog steeds heel veel wel. Online is er voor tal van situaties een oplossing. Niet altijd de meest

'ICT is helpend, maar nooit vervangend. In theorie wist ik dat, nu wijst de praktijk dat uit'

ideale, maar het kan wel. Of het nu gaat om lessen, rapportvergaderingen, MR-vergaderingen, bestuurlijk overleg of sollicitatiegesprekken. Het lukt ons om overall werkende online alternatieven voor te vinden. Het is zelfs gelukt om online koffiemomentjes te organiseren om elkaar ook even informeel te spreken. Ik zou op voorhand niet hebben durven hopen dat we met elkaar zo'n steile leercurve zouden hebben.'

Maar met het tellen van de zegeningen van de digitalisering is ook het besef versterkt dat devices en software slechts een hulpmiddel zijn bij wat onderwijs goed maakt: het persoonlijk contact tussen docent en leerling. 'Een goede les in Teams is zeer wel mogelijk. Maar een dag lessen in Teams is killing.' Echter: 'Laten we de ICT-mogelijkheden blijven gebruiken; als een tijdelijk onderwijsaanbod bij leerlingen die te veel prikkels ervaren op school, voor vergaderingen of oudergesprekken.' En: 'We moeten digitaal leren blijven inzetten en structureel zoeken naar een goede inbedding daarvan in het curriculum.' 'We zijn in staat om kwalitatief behoorlijk goed digitaal onderwijs te verzorgen. Het is jammer dat de commissie-Damhof geen perspectief heeft opgehaald waarbij digitaal onderwijs ingezet kan worden in het kader van 'anders organiseren', waarmee ook het lerarentekort gedeeltelijk kan worden opgelost. De school moet bij de nieuwe organisatie dan vooral een ontmoetingsplaats blijven.'

LOSLATEN

Door de coronamaatregelen moesten leraren, schoolleiders en bestuurders bestaande procedures en werkwijzen loslaten. Deze door de omstandigheden afgedwongen pilot in flexibilisering liet zien dat er veel meer mogelijk is dan gedacht. 'Denk aan het online lesgeven, maar ook aan

'Het is jammer dat de commissie-Damhof geen perspectief heeft opgehaald waarbij digitaal onderwijs kan worden ingezet voor anders organiseren'

prioriteren in vakinhoud en lessen, het aanpassen van PTA's, werken zonder methodes, op een andere manier checken of doelen behaald zijn (niet door middel van toetsen, maar met creatieve opdrachten) en differentiatie in doelgroepen: welke leerlingen moeten voor welke lessen naar school komen en welke lessen kunnen we aan welke groepen online aanbieden?'

Een bestuurder vat puntsgewijs samen wat deze les in flexibilisering voor de toekomst van het onderwijs kan betekenen: 'Veel werkvormen die we gehanteerd hebben, doortrekken naar het heden; flexibiliteit in de benadering van de leerlingen behouden; meer ruimte aan leerlingen geven om zichzelf te organiseren; continu meer inspelen op de situatie van het moment, oftewel wat weg van het geplande schooljaar, maar meer handelen (met een langetermijnvisie en doel) op de kortere termijn; kinderen die het aankunnen meer vrije ruimte geven en de leerlingen die meer aandacht behoeven in tijd en diepgang intensiever begeleiden; leerlingen de tijd geven die ze nodig hebben, en de standaardliniaal van planning en rooster in 4, 5 en 6 jaar verlaten.'

ZICHTLIJNEN COMMISSIE-DAMHOF

NAAR EEN NIEUWE KIJK OP ONDERWIJSKWALITEIT

De crisisperiode verrijkt de discussie over onderwijskwaliteit. Afstandsonderwijs en hybride vormen van onderwijs geven bijvoorbeeld aanleiding om op andere manieren te kijken naar onze omgang met onderwijstijd, naar uiteenlopende vormen van differentiëren tussen leerlingen en het op andere manieren organiseren van het onderwijs en de 'onderwijslogistiek'.

NAAR EEN NIEUWE KIJK OP EDUCATIEF PARTNERSCHAP

Ook benadrukt de crisisperiode het belang van intensievere vormen van samenwerking: met ouders, de directe omgeving van de school, gemeente, Jeugdzorg en het regionale bedrijfsleven. Nauwere betrokkenheid van ouders bij het onderwijs biedt bijvoorbeeld

kansen om in gesprek te gaan over het educatief partnerschap: het betrekken van leerlingen en ouders bij onderwijs en het samenwerken van school, ouders en omgeving in de opvoeding van en het onderwijs voor kinderen.

EIGENAARSCHAP, VERANTWOORDELIJKHEID EN LEIDERSCHAP

De coronacrisis biedt een bijzondere gelegenheid om te reflecteren op eigenaarschap, verantwoordelijkheid en (gedeeld) leiderschap. En om daar het gesprek over te voeren. Ongeacht of je leerling, leraar, schoolleider, bestuurder of minister bent.

VERSCHIL MAG ER ZIJN?

De coronacrisis heeft bestaande verschillen zichtbaar gemaakt en (uit)vergroot. Dan gaat het om verschillen tussen leerlingen, verschillen

in kansen voor leerlingen; verschillen tussen leraren, tussen en binnen scholen, tussen schoolleiders, tussen besturen en tussen bestuurders. In hoeverre en tot op welke hoogte vinden we verschillen acceptabel en in hoeverre kunnen we verschillen binnen de sector (beter) benutten?

NAAR WENDBARE EN VEERKRACHTIGE SCHOOLORGANISATIES

Het voortgezet onderwijs geeft tijdens de crisis blijk van een groot verandervermogen. De vraag is nu: hoe kunnen ontwikkeling en innovatie in het onderwijs worden gestimuleerd en vormgegeven als er geen directe externe noodzaak aan ten grondslag ligt? Is daarvoor voldoende bereidheid en veranderekundig vermogen in de sector aanwezig? En hoe maken we wat mogelijk is, haalbaar voor leraren en schoolleiders?

Terugblik

Een van de stellingen bij mijn proefschrift was: "Wil de moderne schoolleider zich handhaven, dan kan hij beter pedagogiek dan organisatiekunde studeren." Dat schreef ik in 2004, als verwijzing naar hoogleraar Jan Giesbers, die in 1973 in zijn oratie precies het omgekeerde stelde: dat schoolleiders zich beter in organisatiekunde dan in pedagogiek konden verdiepen.

Nu is het 2022 en voor mij is het de vraag waar we nu staan in het denken over schoolleiderschap – en laten we onderwijsbestuur daar ook maar toe rekenen. Gaat het over organisatiekunde of over pedagogiek?

Geen van beide, helaas. Ik kon in 2004 niet vermoeden dat het accent op cognitieve psychologie en economie in het onderwijs zo doorslaggevend zou worden. Als er nu in termen van beleid en onderzoek over goed onderwijs gepraat wordt, gaat het bijna altijd over toetsbare leerresultaten die moeten worden bereikt met bewezen effectieve lesmethoden, met als doel dat leerlingen zo hoog mogelijke diploma's halen om succesvol te zijn op de arbeidsmarkt. Dat u deze zin leest zonder met uw ogen te knippen, bewijst hoe vanzelfsprekend deze cognitief-economische bril geworden is.

Toch gaan de dilemma's van 'gewone' schoolleiders en bestuurders die ik in de afgelopen twintig jaar ben tegengekomen, over heel andere zaken. Hoe willen we in deze school met elkaar omgaan? Hoe blijven we kinderen kansen geven? Hoe houden we een goede balans tussen presteren en welbevinden? Hoe kan ik een goed voorbeeld zijn? Het is – nog steeds – voor veel schoolleiders een eyeopener als ze zich realiseren dat er een sterk verband is tussen de kwaliteit van relaties tussen volwassenen in de school en een sterk pedagogisch ethos in de klas. En dat dit – als bij-effect, niet als hoofddoel – leidt tot goede testresultaten.

Blijkbaar hebben we in het denken over schoolleiderschap weinig progressie geboekt. Dat vind ik uiteraard jammer. Laat ik daarom vanaf deze plek de wens uitspreken dat het onderzoek naar leiderschap, organisatie en bestuur in het onderwijs een bredere blik krijgt. Zodat het onderwijs (in het bijzonder de leerlingen) eindelijk de vruchten gaat plukken van de bijzondere verbinding tussen pedagogiek en organisatiekunde. Een verbinding die al te makkelijk over het hoofd gezien wordt, maar in alle scholen dagelijks voor het grijpen ligt.

Dit was mijn laatste bijdrage aan VO-magazine. Hartelijk dank voor de lezersreacties van de afgelopen jaren. Ik wens u veel wijsheid en plezier bij het uitvoeren van uw belangrijke taak.

Hartger Wassink
Zelfstandig onderzoeker en adviseur

Een collega is het daarmee eens en meldt dat we 'onder druk van de omstandigheden veel sneller kunnen veranderen dan we dachten. Het lijkt erop dat we vaak heel voorzichtig zijn en daarom heel lang over veranderingen doen. De ervaring dat we veel sneller kunnen als er noodzaak is, zouden we moeten gebruiken om een vlucht voorwaarts te nemen.'

LEIDINGGEVEN

In tijden van crisis hebben leidinggevendenden, schoolleiders en bestuurders, een speciale rol. Wat hebben zij daarover opgestoken, de afgelopen twee jaren? Veel, tijdig en zorgvuldig communiceren, medewerkers, leerlingen en ouders meenemen in de ontwikkelingen, is een veel genoemde ervaring. Daarbij ook je onzekerheid over moeilijke besluiten delen en soms gewoon besluiten durven nemen. Andere belangrijke lessen: er zijn en staan voor de medewerkers en vertrouwen op hun professionaliteit en creativiteit. 'Leiderschap is geen loos begrip maar tastbaar en zichtbaar in tijden van crisis: staan voor je mensen, gaan waar geen wegen gaan, perspectief bieden en oplossingen voor iedere-dagproblemen bedenken en uitvoeren.' En, hoe moeilijk ook, leren omgaan met onzekerheden: 'Ik heb geleerd dat er veel onbekendheden kunnen zijn, maar

ook hoe je door samen te werken met veel creativiteit een crisis kunt beantwoorden. Nabijheid en ontmoeting vormen de onmisbare context waarin vorming, socialisatie en kwalificatie floreren. ICT inzetten is helpend, maar in een opvoedingssituatie aanvullend en nooit vervangend. In theorie wist ik dat, nu wijst de praktijk dat werkelijk uit.' Makkelijk is het niet, leidinggeven in een crisis. 'Ik heb moeite gehad met de relatieve eenzaamheid.' En: 'Ik heb geworsteld om als bestuurder uit te voeren wat de overheid van me vroeg, maar waar ik als mens/persoon totaal niet achter stond.' Een stevige basis helpt: 'Ik vind het belangrijk dat een school een bodem heeft, in ons geval een levensbeschouwelijke, waarop je kunt terugvallen als het leven verrassingen vertoont. Ken je bronnen en leef daaruit.'

'De ervaring dat we veel sneller kunnen als er noodzaak is, zouden we moeten gebruiken om een vlucht voorwaarts te nemen'

Advertentie

Alle opleidingen, boeken en magazines in het onderwijs

voor jouw persoonlijke ontwikkeling en werkplezier

Naar een groeigerichte leermentaliteit
Leer hoe je een groeigerichte leermentaliteit (ofwel growth mindset) vergroot bij zowel leerlingen als docenten in het voortgezet onderwijs.

Growth mindset pocketboek
Geloof jij dat kwaliteiten, intelligentie en persoonlijkheid niet vaststaan? Dit pocketboek bevat een schat aan informatie over het belang van een growth mindset..

Onderzoek welzijn en burn-outs docenten
'Waarom is er bij uitval en burn-out nauwelijks aandacht voor het welbevinden van docenten? Dat was de grote vraag die prof. Paulien Meijer zich stelde voor haar onderzoek.'

oo.nl
leer • lach • ontwikkel

Scan de QR-codes om naar de pagina's te gaan.

Het 'liveblog coronavirus' van de Gooise Scholen Federatie

'Eén groot applaus voor alle collega's in het onderwijs'

"Miriam was een vaasje geworden, Eric had zijn eigen slingers opgehangen, Annerieke werkte letterlijk thuis vanaf de bank ... en zo startten we vanaf onze thuissituaties ons thuisonderwijs."

Zo begon op 15 maart 2020 het 'liveblog coronavirus' van de Gooise Scholen Federatie (GSF). Bestuursvoorzitter Annet Kil begon ermee in de verwachting drie bijzondere weken tegemoet te gaan. De drie weken werden twee jaren; na het eerste online dagboek volgden nog vijf delen. Samen vormen ze een bijzonder tijdsdocument.

In maart 2022 stuurde het college van bestuur van de Gooise Scholen Federatie een mail naar alle collega's. Daarin stonden de linkjes naar inmiddels zes kloekke online coronadagboeken. Ze gingen vergezeld van de woorden: "Met dank aan jullie omdat jullie vanaf maart 2020 tot maart 2022, gedurende 24 maanden, alles gaven in het belang van alle aan de GSF toevertrouwde leerlingen. Samen vormen we de Geweldigste Scholen Federatie. Dank voor jullie niet aflatende inzet, betrokkenheid en passie voor ons onderwijs tijdens de coronacrisis." Annet Kil bekent dat zij de online coronadagboeken van de GSF allemaal zelf geschreven, geknipt en geplakt heeft. "Ik kreeg het idee: van zo'n bijzondere periode moet je iedereen deelgenoot maken. Collega's moeten zien wat wij als bestuur en schoolleiders en ICT-mensen aan het doen zijn. Dat nodigt ook uit om ideeën aan te dragen. Het was eigenlijk heel intuïtief: dit is historisch en belangrijk, hier kunnen we met elkaar openheid en transparantie in betrachten en van elkaar leren."

Toen ze eenmaal begonnen was, kon ze niet meer stoppen. "Dat zou raar zijn. Aan de tafellanden van de dag, 's morgens in alle vroegte of 's avonds heel laat, raapte ik de dag bij elkaar."

Hoe typeer je die dagboeken?

"Ze vormen een neerslag van al het afwijkende wat er gebeurde. Het is de selectie van wat ik relevant vond en terug wilde geven. Ik wilde dat het niet alleen een feitenrelaas werd, maar ook humor en human interest bevatte. Schoolkrant-achtig, ja, dat klopt. Daar ben ik vroeger ook redacteur van geweest! Maar in het begin was ik op weg naar iets heel anders dan wat het nu is geworden. Het ontstond terwijl ik niet doorhad dat het ontstond. Terugbladerend denk ik: moet je nagaan, wat is er veel gebeurd in twee jaar tijd! Ik weet nog wel dat een rector mij belde om over de aanschaf van Zoom te praten en dat ik dacht dat hij het over 'zoen' had ..."

Wat hadden de dagboeken voor effect?

"Op allerlei momenten tijdens de pandemie hebben wij als bestuurders blijken van waardering en erkenning naar

'Het werd een informatiedocument, een belevingsdocument én een verantwoordingsdocument'

'Door het compileren kon ik makkelijker terugvallen op de betekenis van eerdere ervaringen voor nieuwe afwegingen'

collega's gestuurd. Hart-onder-de-riem-achtige kaartjes, met linkjes naar het dagboek erbij. Ook elders waren linkjes te vinden, en in de statistiek kon ik dan zien dat die bekeken werden. Er kwamen altijd veel vragen en reacties. Het document had meerdere doelen; het groeide met de crisis mee. Het werd een informatiedocument – met stukken van de VO-raad en de overheid, een belevingsdocument – met lief en leed – én een verantwoordingsdocument: de Raad van Toezicht en de GMR konden zien wat we hebben gedaan. Medewerkers reageerden op al die doelen: ze waren blij met de informatie en de linkjes naar bronnen, ze vonden interessant wat de andere scholen deden en waar het bestuur mee bezig was, maar er waren ook mensen die vooral van de humor genoten. De werking van humor is interessant. Er ontstonden zoveel

De online dagboeken van de GSF beslaan in totaal bijna 1500 pagina's, verdeeld over zes delen, van maart 2020 tot maart 2022. In dit VO-magazine zijn twee compilaties opgenomen.

'Het begon heel intuïtief: dit is historisch en belangrijk, hier kunnen we van elkaar leren'

memes, filmpjes en grappen. De inboxen ontploften van de creativiteit. Dat was óók de pandemie."

Is het dagboek een nieuwe communicatievorm, voor herhaling vatbaar?

"Het is inderdaad een manier van inkijk geven die waardevol is in een crisis. Het geeft focus in een tijd waarin iedereen op de hoogte wil zijn. Toen hier de Oekraïense leerlingen kwamen, waren er geluiden: zouden we niet ook zo'n Oekraïne-dagboek kunnen hebben? Ik denk dat dit een mooi idee is, maar dan geschreven door iemand die dichter op de leerlingen zit. Het is ook een enorme klus, dat knippen en plakken."

In dit magazine staan compilaties uit de dagboeken. Hebben jullie ze eerder gedeeld met de buitenwacht?

"We hebben er altijd alleen een intern doel mee gehad, maar ik heb ze wel in een vroeg stadium gedeeld met Hein van Asseldonk en Ingrid Brummelman van de VO-raad, omdat ze een inkijkje geven in wat er in scholen gebeurt. Inmiddels krijgen de dagboeken ook de functie van naslagwerk. We hebben folio-exemplaren gemaakt voor al onze lerarenkamers, en ook een voor de VO-raad en voor OCW."

Voor onszelf is het op een rare manier ook een alternatief jubileumboek geworden, want wij bestonden in deze periode 25 jaar. Het boek laat zien wat we met elkaar hebben bereikt, hoe prachtig het onderwijs heeft gereageerd en hoe sterk de leraren en onderwijsondersteuners meebogen met wat op dat moment nodig was. Er was een enorm steile leercurve in het onderwijs."

Wat heeft het maakproces voor jou betekend?

"Het was heel veel werk, maar ik vond het ook louterend om te doen. Want na twaalf zoom-sessies op een dag werd de waan van de dag mijn waan. Dat compileren 's avonds laat was ook een vorm van verwerking. Ik heb daardoor denk ik ook een andere tijdlijn ervaren in de crisis. Ik was me sterk bewust van de volgorde der dingen en kon makkelijker terugvallen op de betekenis van eerdere ervaringen voor nieuwe afwegingen. Daarnaast is er ook een persoonlijk aspect. We hebben een collega aan COVID verloren, en daarover schrijven kan helpen, heb ik gemerkt. Verder zie ik het dagboek als één groot applaus, niet alleen voor mijn eigen collega's, maar ook voor alle collega's in het onderwijs. Het laat zien hoe buitengewoon betrokken en bevlogen zij die twee jaar alles, maar dan ook alles hebben gegeven om leerlingen zo goed mogelijk te bedienen. Het is zo'n ongelooflijk unieke beroepsgroep!"

Hoe komt het onderwijs de volgende crisis nog beter door?

Partnerschap maakt de school veerkrachtig

“Never let a good crisis go to waste”, zei Winston Churchill aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog. Dat kun je ook zeggen van de lange covidperiode die (vooralsnog) achter ons lijkt te liggen. Wat hebben we geleerd van twee jaar crisis? Stichting Carmelcollege onderzoekt deze vraag, samen met wetenschappers van de Universiteit van Amsterdam en de Radboud Universiteit. “Educatief partnerschap blijkt van groot belang.”

‘Carmelcollege en Assink Lyceum sluiten voorlopig de deuren’, meldde RTV Oost op 15 maart 2020. ‘Op de website van het Carmelcollege, de op een na grootste scholenkoepel in Nederland met vijftig middelbare scholen, staat dat is besloten om vanaf maandag alleen nog te doen wat strikt noodzakelijk is: onderwijs aan examenleerlingen en opvang voor wie daar behoefte aan heeft.’

Meer dan twee jaar later kijkt bestuursvoorzitter Karin van Oort van Stichting Carmelcollege met een mengeling van verbazing en trots terug op de periode die nu achter ons lijkt te liggen. Carmel besloot in die paniekerige begin-maartdagen van 2020 een crisisteam te formeren waarin alle disciplines waren vertegenwoordigd: onderwijs, ICT en bedrijfsvoering. De opdracht was: zorg dat het onderwijs zo goed mogelijk doorgaat en dat leerlingen en personeel zo min mogelijk schade ondervinden.

“Onze ICT bleek helemaal op orde en het crisisteam kon snel korte handleidingen schrijven over hoe je digitaal onderwijs in grote lijnen moet aanpakken”, zegt Van Oort. “Daarin stond wat je als schoolleider in een situatie als deze moet weten en doen. Na twee dagen konden we al van start.”

Toen het onderwijs in virtuele klaslokalen razendsnel gemeengoed was geworden, brak een andere fase aan. Van Oort: “In zo’n eerste periode is het vooral een kwestie van snel schakelen. In de volgende fase kun je je meer richten op de kwaliteit van het onderwijs en ruimte laten aan professionals.”

MENTORAAT

Toen de stofwolken optrokken, bleek dat binnen Carmel (50 scholen, meer dan 34.000 leerlingen) de nieuwe onderwijssituatie voor een aantal leerlingen ingewikkeld was. Niet iedere leerling kon even goed uit de voeten met het ‘nieuwe normaal’. Bestuur, staf en docenten overlegden en besloten in te grijpen, zegt Van Oort. “We hebben geïnventariseerd of er genoeg laptops waren en of de wifi ➤

De mentoren bleken de levenslijn tussen school, leerling en ouders

thuis op orde was. Dat was snel opgelost. Daarnaast hebben we ons gericht op het zo vroeg mogelijk opvangen van signalen van leerlingen bij wie het digitale onderwijs spaak dreigde te lopen. Dat heeft goed gewerkt. Niemand is door het ijs gezakt. Toen er rond de zomer enige ruimte kwam, hebben we eerst de kwetsbare leerlingen toestemming gegeven om naar hun school te komen. Daarbij hebben we de term 'kwetsbaar' zo ruim mogelijk gehouden." Het succes van deze aanpak is volgens Van Oort onder andere terug te voeren op een goed werkend mentoraat. "Onze mentoren hadden alle leerlingen steeds in beeld", zegt ze. "Ze hadden elke week groepsgewijs en individueel contact en stonden ook gewoon aan de voordeur, op anderhalve meter afstand. Er is een hoop mogelijk als je een beetje flexibel bent. Met kerst gingen de mentoren met een kadootje van de school langs alle deuren. Op die manier houd je contact." De mentoren bleken de levenslijn tussen school, leerling en ouders. "Zo zie je maar weer dat je als school niet alleen moet investeren in kennisoverdracht en ontwikkeling, maar vooral in het opbouwen van de pedagogische relatie", zegt Van Oort.

KANSEN

Dat laatste is ook de conclusie die onderzoekers van de Universiteit van Amsterdam, de Radboud Universiteit en adviesbureau BMC trokken na de eerste twee fasen van hun onderzoek 'Kansen in crisis' (zie kader). In deze studie kijken zij naar de veerkracht van scholen, vooral in relatie tot kwetsbare leerlingen. In de eerste fase concentreerden de onderzoekers zich op de vraag hoe vijf vmbo-scholen tijdens de covidcrisis het partnerschap zijn aangegaan met de ouders van kwetsbare leerlingen. Een van de eerste conclusies – die later in een bredere studie zou worden bevestigd – was dat scholen die al goede contacten hadden met leerlingen en hun ouders, dat snel

'Scholen die al goede contacten hadden met leerlingen en ouders, stonden één-nul voor'

terugbetaald zagen. "Deze scholen stonden aan het begin van de crisis in feite één-nul voor", zegt onderzoeker Annemie Struyf van de Universiteit van Amsterdam. "Om tijdens een crisis veerkrachtig te kunnen reageren, moet je al een stevige band met de ouders en de leerlingen hebben opgebouwd. Als je korte lijnen hebt en de band met ouders goed is, heb je veel beter zicht op de leerlingen." Je staat daarbij nooit alleen, vult mede-onderzoeker Petrie van der Zanden van de Radboud Universiteit aan. Een school werkt altijd samen met anderen: maatschappelijk werk, jeugdzorg, de gemeente, jongerenwerkers. "Om als schoolorganisatie veerkrachtig te kunnen reageren, is het netwerk rond de school cruciaal", zegt ze. "Dat geeft je veel eerder en beter zicht op problemen die opdoemen."

In gesprek gaan en zoveel mogelijk samenwerken met ouders was in drie dimensies in het bijzonder van belang, zo vat Struyf samen: de basisvoorwaarden voor leren, de communicatie met leerlingen en ouders, en de betrokkenheid van de ouders bij het leren thuis. 'Goede basisvoorwaarden' wil zeggen dat er thuis een rustige werkplek, een computer of laptop en een goede wifi-verbinding zijn. Scholen kunnen ouders stimuleren om verantwoordelijkheid te nemen of zelf het heft in handen nemen door een laptop ter beschikking te stellen. Dat speelde bijvoorbeeld bij enkele Carmelscholen. "Als bleek dat ouders maar één laptop en drie schoolgaande kinderen hadden, dan verzonnen we daar een oplossing voor", zegt Van Oort.

Een tweede aspect is communicatie tussen scholen en ouders: hoe goed is die geregeld, hoe is het onderling vertrouwen, hoe benaderbaar is eenieder? Projectleider Frank Cornelissen van de UvA vertelt – zonder namen te noemen – over een school waar ouders er moeite mee hadden dat hun leefomgeving via de camera in beeld kwam. "Dat wilden ze eigenlijk niet. De school heeft daar snel op gereageerd door voor te stellen een kamerscherm neer te zetten, zodat de thuisomgeving niet in beeld kwam. Dat was wel een school die zich al jaren sterk bewust is van armoedeproblematiek."

De derde en laatste dimensie is thuisbetrokkenheid – van ouders en andere familieleden. Die is bij scholen niet altijd goed in beeld, zo bleek uit het onderzoek. "Op afstand een goed beeld krijgen van de betrokkenheid van ouders is extra moeilijk", zegt Struyf. "Dan is het lastig om gepaste acties te ondernemen." Tijdens de scholensluitingen werd duidelijk dat afstands-onderwijs extra betrokkenheid van ouders vraagt. "Met

name in gezinssituaties van kwetsbare leerlingen is dit geen vanzelfsprekendheid", zegt Van der Zanden.

PARTNERSCHAP

Een van de conclusies uit het onderzoek is dat het educatief partnerschap in coronatijd onder druk stond. "Vooral het realiseren van de thuisbetrokkenheid", zegt Van der Zanden, "dat bleek voor scholen het lastigst." Educatief partnerschap is het wederzijds vertrouwen tussen school en ouders, vult Struyf aan. "Dat je je samen met de ouders verantwoordelijk voelt voor het leren van de leerlingen. Dat partnerschap moet je opbouwen en dat blijkt een in crisistijd kernfactor te zijn. Hoe beter het educatief partnerschap, hoe makkelijker je tijdens een crisis kunt reageren." "Het is essentieel om met de ouders te blijven communiceren", zegt bestuursvoorzitter Van Oort. "Wat doen we wel, wat niet, wat verwachten we van je, wat kun je van ons verwachten? Dat gaat veel verder dan eens per maand een mailtje versturen. Op Carmelscholen werd de mentor-tijd in die periode verdubbeld. Daarin hebben we flink geïnvesteerd."

De meeste scholen hadden hun eigen gedrag goed op orde, maar de band met externe partners was niet overal even intensief

VMBO

Inmiddels is ook de tweede fase van het onderzoek afgerond. Na de vijf vmbo-scholen uit de eerste fase is nu een bredere groep van scholen ondervraagd: verspreid over Nederland, verschillend van signatuur en van niveaus (dus ook havo/vwo-scholen). In totaal werd de groep naar vijftig scholen uitgebreid.

Dat in de eerste fase naar vmbo-scholen werd gekeken, had als reden dat daar meer kwetsbare leerlingen zitten die moeite zouden kunnen hebben met de overgang naar digitaal onderwijs. "In het vmbo zitten nu eenmaal meer risicoleerlingen", zegt projectleider Frank Cornelissen. De onderzoekers zijn zich ervan bewust dat zij niet alle vmbo-scholen hebben gezien. Cornelissen: "We kregen snel contact met enkele Amsterdamse vmbo-scholen die al veel hadden geïnvesteerd in de externe context van hun school. Via jongerenwerkers, maatschappelijk werk en jeugdzorg hadden zij al goed zicht op jongeren die van het pad dreigden te raken." Ook de overlegstructuren tussen scholen, mentoren en externe partijen zaten hier meestal goed in elkaar. "Daardoor konden deze scholen snel op de hoogte zijn van mogelijke problemen. Signalen werden snel doorgegeven en zij konden daar goed op reageren." Ook hier blijkt dat een goede structuur zich in een crisis snel uitbetaalt, is de conclusie van Cornelissen. "Maar er zijn vast ook vmbo-scholen die het een stuk minder goed gedaan hebben en die komen bij ons onderzoek lastiger in beeld."

OPLOSSINGEN

In de derde fase van het onderzoek, die in oktober eindigt, gaan de onderzoekers samen met de scholen op zoek naar oplossingen. Wat werkt en hoe doe je dat? "We gebruiken de inzichten uit de voorgaande fasen om samen met scholen interventies te ontwikkelen, te testen, te evalueren en werkzame factoren te identificeren", zegt Van der Zanden. "Hoe kun je tijdens een crisis sneller leerlingen in beeld krijgen? Hoe kun je als school de relatie met het maatschappelijk werk versterken?" Daarbij kijken de onderzoekers vooral wat er op de scholen al gebeurt, zegt Cornelissen. "Kunnen we die ontwikkelingen verrijken met onze inzichten? Wat levert dat op? Waar kunnen ook andere scholen iets aan hebben?"

3 MECHANISMEN

Om tijdens een crisis veerkrachtig te kunnen reageren, zijn voor scholen in het algemeen drie mechanismen van belang, vat Petrie van der Zanden van de Radboud Universiteit samen: cognitief reageren, gedragsmatig reageren en het benutten van bronnen of 'kapitaal' in of buiten de school. "Als school moet je allereerst proberen zo vroeg en zo goed mogelijk signalen op te vangen. Dat is een cognitief proces: hoe laat je signalen zo snel mogelijk doordringen bij degenen die maatregelen kunnen nemen? Hoe goed is je overlegstructuur?"

ONDERZOEK 'KANSEN IN CRISIS'

Het tweejarige project 'Kansen in crisis: Hoe geven scholen vorm aan educatief partnerschap?' bestudeert de veerkracht van scholen in het voortgezet onderwijs tijdens de coronamaatregelen. Het onderzoek werd gefinancierd door ZonMw (www.zonmw.nl), de Nederlandse organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie. Het onderzoek heeft drie fasen, waarvan de eerste twee inmiddels zijn afgerond. Na iedere fase worden inzichten met vo-scholen in Nederland gedeeld. Dit jaar worden de eerste bevindingen gebruikt om in samenwerking met scholen interventies te ontwikkelen en te testen. Projectleider en penvoerder is dr. Frank Cornelissen, programmagroep-leider en manager masterprogramma Onderwijswetenschappen aan de UvA. Het onderzoek wordt gedaan door dr. Annemie Struyf en collega's van de Universiteit van Amsterdam, en dr. Petrie van der Zanden en collega's van de Radboud Universiteit in Nijmegen.

Vervolgens is het gedrag van de school van belang: hoe reageer en handel je? Welke acties onderneem je als je signalen binnenkrijgt? Zijn die afdoende? “Je zult duidelijke richtlijnen moeten hebben en een goed uitgebouwde zorgstructuur om absenties tijdig op te merken en hier effectief op te reageren.”

Het derde mechanisme is het inzetten van externe partijen. “Dit kan de school helpen om sneller signalen op te vangen en snel en goed te reageren. Hoe versterk je de werking daarvan in crisistijden?”

De meeste scholen bleken de eerste twee mechanismen goed op orde te hebben: de organisatie stond er prima voor, de communicatie was goed, mentoren hielden de leerlingen in de gaten en waar nodig werden tijdig maatregelen genomen. De band met externe partners zoals jeugdwerkers of huiswerkbegeleiding was echter niet overall even intensief.

Corona heeft scheuren in het onderwijssysteem zichtbaar gemaakt, concludeert Struyf. “Denk aan het contact met ouders van risicoleerlingen en het bevorderen van thuisbetrokkenheid. Dat zijn problemen die er voor COVID-19 al waren, maar die door de crisis meer acuut en manifest geworden zijn.”

“Als je met jeugdzorg en de gemeente achter de deur wilt komen van leerlingen die verdwijnen, dan moet je diep in die wereld zitten”, vult Cornelissen aan. “Veerkracht komt niet alleen voort uit de schoolorganisatie, maar ook uit de externe wereld, waar je als school minder grip op hebt. Dat is een belangrijke les van deze crisis.”

ANDERE CRISIS

Scholen hebben de covidcrisis door de bank genomen goed doorstaan, is het algemene idee, maar er traden wel leerachterstanden op, vooral bij vmbo-scholen. Het is goed om te onderzoeken hoe deze zijn ontstaan, welke verschillen er tussen scholen zijn en hoe het ontstaan van leerachterstanden in de toekomst te vermijden is. “Want we gaan zo van de covidcrisis over in de Oekraïne-crisis”, zegt Cornelissen. “En dan is er ook nog de sluipende crisis van het lerarentekort. Ook daar zullen

WAT IS EDUCATIEF PARTNERSCHAP?

Educatief partnerschap is de wederzijdse betrokkenheid van ouders en leraren waarin ze samen condities creëren waaronder kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen en leren; ouders thuis en leraren op school. Ouders en leraren gaan met elkaar in gesprek en werken zoveel mogelijk samen. Sterk educatief partnerschap wordt gekenmerkt door positieve relaties tussen school en ouders, een sterk wederzijds vertrouwen en respect en een gevoel van gedeelde verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van leerlingen. Educatief partnerschap kent drie cruciale aspecten tijdens crisissituaties: basisvoorwaarden voor leren, communicatie en thuisbetrokkenheid.

‘De basis voor het handelen in een crisis ligt in de periode dat er géén crisis is’

we met z'n allen een oplossing voor moeten bedenken.” Het is van belang om je in tijden van rust voor te bereiden op crises die mogelijk gaan komen. “Volgens mij moet je in een crisis niet zo veel anders doen dan anders”, zegt een van de schoolleiders die in het kader van het onderzoek geïnterviewd zijn. “Sterker nog: ik denk dat de basis voor het handelen in een crisis juist ligt in de periode dat er géén crisis is.”

Ook Stichting Carmelcollege is zich ervan bewust dat een volgende crisis zó kan uitbreken. “We hebben het er regelmatig over”, zegt Karin van Oort. “Wat als er weer iets gebeurt? Vandaar dat we nu al aan verbeterlagen werken, bijvoorbeeld voor de inhoud van het digitale lesmateriaal. Je moet het dak vervangen als de zon schijnt.”

Advertentie

(036) 548 94 05
info@kanjertraining.nl
www.kanjertraining.nl

Voor vertrouwen, veiligheid, rust en wederzijds respect

- **Preventief en curatief**
Opleiding voor individuele docenten en teams
- **Gratis volgstelsel**
Positief beoordeeld door COTAN en Inspectie van het Onderwijs
- **Verbeterd welbevinden in de klas**
Zie erkenning database NJi

Ouders, docenten en leerlingen verlangen een school die goede leerresultaten weet te behalen en staat voor het welbevinden van alle kinderen op school.

Zijn de examens bij jou op school probleemloos verlopen?

Computerlokalen met rijen verouderde desktops die alleen nog gebruikt worden voor de centraal examens? ICT'ers die alles uit de kast moeten halen om digitale examens soepel te laten verlopen?

Het kan anders!

Wissel de gedateerde computerlokalen in voor Chromebooks, speciaal ingericht voor toetsen én examens. En 100% veilig.

Wat zit er in de bundel?

- ✓ 32 Acer Chromebooks 14"
- ✓ Laptopkar om ze op te laden
- ✓ De Facet CrOs-app voorgeïnstalleerd
- ✓ COOL Check app als toetsomgeving
- ✓ Google-domein, licenties
- ✓ Portaal (COOL platform)
- ✓ 'All you can toets'

“Op onze school werken de leerlingen met Chromebooks, maar moet het examen nog gemaakt worden in een computerlokaal. Leerlingen vinden dat best lastig, want zij zijn helemaal niet meer gewend om te werken met muis, cd-rom en een knipperend beeldscherm.

Het werkt heel simpel en de leerlingen konden gemakkelijk inloggen en aan de slag. Het was een fluitje van een cent. De proefafname hebben we samen met iemand van DUO afgenomen en die zag ook dat het vlekkeloos verliep. Mega-gebruiksvriendelijk.

Diana Rijnberg
Docent aan het Aventurijncollege

Meer weten?

cloudwise.nl/examens-op-chromebooks

VO IN BEELD

Fotografie: Dirk Kreijkamp

Dit schooljaar maken we voor ieder nummer van VO-magazine een foto van een groep vrienden op het Helen Parkhurst in Almere.

Lekker buiten

Kiara (links) en Grace uit 4-vwo genieten van de lentezon en werken ondertussen hun nagels bij.

Vier visies op twee jaar corona

'We kijken anders naar leerlingen'

'Het gemak waarmee scholen teruggaan naar het oude, beangstigt me'

Paul Slegers, lid college van bestuur bij Stichting Onderwijs Midden Limburg: "Wanneer leerlingen naar de middelbare school gaan, krijgen ze voor het eerst allemaal verschillende docenten, en moeten ze elk uur een zware tas vol boeken naar een ander lokaal zeulen. We zien ze dan kreunen en steunen, want het vergt veel aanpassing van hun kant. Toch zeggen we tegen hen: 'wen er maar aan, want dat is nu eenmaal het voortgezet onderwijs'. En jawel, na de herfstvakantie passen ze in het keurslijf. Alle vrijheid en zelfstandigheid die ze in het basisonderwijs hadden, is verdwenen. Datzelfde zie ik nu gebeuren na corona. Tijdens de crisis hebben we veel geleerd over onderwijs, maar toen de scholen weer volledig opengingen, werd alles weer zoals het daarvoor was. Flexibiliteit in roosters is verdwenen, net als zelfstandig werken voor leerlingen. Alles is weer voor alle kinderen hetzelfde binnen een standaard rooster van 32 lessen. Dat vind ik heel erg jammer. Ik wil niet terug naar het oude, maar juist verder naar het volgende! Het lukt het onderwijs wéér niet om mee te gaan met de vraag uit de samenleving naar individuele ontwikkeling van kinderen. Het zou mooi zijn als leerlingen in opstand zouden komen, maar ik zie dat niet gebeuren. Dat kan ook eigenlijk niet, want ouders, scholen, docenten en de hele

'Het zou mooi zijn als leerlingen in opstand zouden komen'

samenleving zijn geïndoctrineerd door het roostersysteem. Als bestuurder probeer ik met mensen om me heen in gesprek te gaan over hoe we het onderwijs anders kunnen organiseren. Ik weet wel dat niet elke school geschikt is om een agoraschool te worden, maar stukje bij beetje kunnen we met elkaar hopelijk wel meer zelfstandigheid en keuzevrijheid voor leerlingen realiseren. En wat we ook zouden moeten doen: het vervolgonderwijs beter afstemmen op leerlingen

die tijdens de coronaperiode een diploma hebben gehaald. Ze hebben hetzelfde diploma, maar hebben heel ander onderwijs gehad. Hoe kan het dat we in de onderwijskolom zo los van elkaar opereren? Dat geldt tevens voor de overgang van po naar vo: ook in het voortgezet onderwijs worden we niet gedwongen om te kijken naar wat de coronaperiode voor leerlingen in het basisonderwijs heeft opgeleverd. Toch is hun succes op de middelbare school daarvan afhankelijk. Waarom doen we dat niet?!"

In april vroegen we in totaal negentig schoolleiders en bestuurders die actief zijn in raden en commissies binnen de VO-raad hoe zij terugkijken op twee jaar corona. Op pagina 12 van dit magazine staan hun antwoorden beschreven. Vier van hen spraken we uitgebreider, over wat zij hebben geleerd van de crisis.

'We moeten de blik vaker naar binnen keren'

Jacqueline Bevaart, algemeen directeur scholengroep Penta: "Als directeur van een scholengroep kan ik ongeduldig zijn en wil ik soms veel dingen tegelijk veranderen voor onze scholen. Er zijn zoveel mooie kansen in het onderwijs, bijvoorbeeld in de samenwerking met andere scholen en schoolsoorten, met gemeenten en met bedrijven in de omgeving. Of het bekijken van nieuwe onderwijsconcepten. Het is goed om al die mooie dingen te onderzoeken, maar in de coronacrisis moesten we af en toe op onze handen gaan zitten en teruggaan naar de basis: de interactie tussen leerling en docent. We hadden tijdens de coronacrisis onze handen vol aan dat primaire proces, om het fysiek of digitaal allemaal voor elkaar te krijgen. We hebben veel geleerd van die periode. Ook dat je je wel eens te veel laat afleiden door wat er allemaal zou kunnen, door invloeden van buiten. De maatschappij vraagt veel van het onderwijs. Terug naar de basis is zo slecht nog niet, hebben we gemerkt. Binnen ons team van directeuren leeft dat besef heel sterk. Tijd voor bezinning, om stil te staan bij waar leerlingen echt iets aan hebben, is heel waardevol. Ik merk dat we nu in de hele samenleving weer teruggaan naar hoe het was voor corona, we staan weer met z'n allen in de file, stappen weer in het vliegtuig en zijn weer even druk als voorheen. Het is tijd om de balans op te maken en te kijken wat we willen vasthouden van de coronatijd. Bezinning en de tijd nemen om na te denken wat je echt wilt doen, wat echt bijdraagt aan de kwaliteit van het onderwijs, is denk ik het belangrijkste. Terug naar de bedoeling dus, ook als er geen crisis is die je dwingt tot een pas op de plaats."

Maar ik vind het óók fijn dat we weer dingen kunnen gaan doen die lang op een laag pitje hebben gestaan. Het belangrijkste voor ons zijn maatwerk en echt werk maken van gepersonaliseerd leren. Dat staat al jaren in beleidsstukken, maar is nog niet goed genoeg van de grond gekomen. De komende tijd gaan we

voor een deel van onze leerlingen aan de slag met het agoraconcept binnen onze scholengroep. Door de coronacrisis zijn we ons er nog meer van bewust dat er leerlingen zijn die op een andere manier begeleid moeten worden en die niet goed passen in het traditionele onderwijssysteem." ➤

'Terug naar de bedoeling, ook als er geen crisis is'

‘De schrijnende situaties staan in mijn geheugen gegrift’

Pieter Schram, voorzitter college van bestuur van OSG Singelland: “Tijdens de online lessen en contacten konden we vaak letterlijk achter de voordeur kijken bij onze leerlingen. We zijn geschrokken, want wat weten we toch veel niet. Zo was er een leerling die de les volgde vanuit een douche-cabine, omdat hij nergens anders in huis even rustig kon zitten. Of die leerling in een lege kamer, met alleen een matras op de grond. Dat was zijn slaapkamer. Dat doet iets met je. Een mentor vertelde mij over een leerling die het goed deed op school, maar die tijdens de eerste lockdown haar huiswerk steeds opvallend laat op de dag inleverde. Wat bleek: ze kon het huiswerk pas maken als haar dronken vader sliep en ze klaar was met alle taken die ze in huis moest doen van haar vader en van de andere, oudere kinderen.

Het echte gesprek voeren met de leerling is dan zó belangrijk. Dat is het altijd natuurlijk, maar nu werd je er ook mee geconfronteerd. Doorvragen hoe het echt gaat, vragen naar ervaringen van leerlingen en hoe ze zich voelen. Ik was onder de indruk hoe mentoren en andere docenten die gesprekken hebben gevoerd. Die betrokkenheid ging zelfs zo ver dat een mentor door het dorp en de omgeving is gaan fietsen op zoek naar een leerling die in elk gesprek wat depressiever leek te worden en opeens ‘kwijt’ was.

Dit zijn maar een paar voorbeelden, maar die kwamen wel binnen. We hebben daarom ook echt geprobeerd om ervoor te zorgen dat een mentor er niet alleen voor kwam te staan. We hebben bijvoorbeeld in de periode dat de scholen helemaal dicht waren virtuele personeelskamers op de scholen ingericht om de contacten tussen collega’s ook op die manier te organiseren en we hebben we interne en externe coaching aangeboden. Het is raar om te zeggen dat je daar trots op bent, maar ik ben absoluut dankbaar dat we dat gedaan hebben. Ook onze docenten verdienen een antwoord op de vraag: En wie zorgt er dan voor mij? Een mentor en docent mag er niet alleen voor komen te staan of het allemaal mee naar huis nemen.

Toen duidelijk werd dat er NPO-gelden beschikbaar zouden komen, hebben we in de scholen gevraagd waar behoefte aan was. Een van de mentoren gaf het veelzeggende antwoord: ‘Ik heb geen behoefte aan

‘Een van de mentoren zei: laat maar een bus met psychologen komen’

extra uren. Met mijn vak komt het wel goed. Met die leerling niet altijd. Laat maar een bus met psychologen komen’. Een van de belangrijkste dingen die we in coronatijd opnieuw hebben ervaren, en dat was soms ook best confronterend, is dat we nog veel te vaak over en tegen leerlingen praten en minder echt mét leerlingen. Het voorbeeld van de leerling die haar huiswerk zo laat inleverde, illustreert dat ieder gedrag een oorzaak heeft, of beter gezegd dat ieder

kind een verhaal heeft. Dat helpt om anders naar leerlingen te kijken, om door te vragen in plaats van te oordelen. Dat nemen we zeker mee uit deze periode en dat vind ik heel waardevol. We hebben op onze scholen een goed ondersteuningsaanbod voor leerlingen. Dat is in deze periode nog waardevoller gebleken dan we al dachten. En we moeten onze mentoren en docenten blijven toerusten om er te kunnen zijn voor leerlingen en ook om voor zichzelf te kunnen zorgen.”

‘Contact hebben is essentieel in een crisis’

Patricia Bleeker, rector van het Stedelijk Dalton College in Alkmaar en tot augustus 2021 directeur op het Clusius College in Castricum: “Meteen in het begin van de coronacrisis besloten we als MT dat we onze collega’s actief zouden opzoeken. Zeker in het begin zat iedereen natuurlijk thuis. Normaliter loop je als school-leider door de gangen en zie je iedereen aan het werk. Je ontmoet iedereen bijna dagelijks en kijkt collega’s in de ogen. Dat wilden we blijven doen.

Het was voor ons belangrijk om de angsten of zorgen die mensen hadden, zeker in het voorjaar van 2020, zichtbaar en bespreekbaar te maken. Daarom hebben we onze eigen agenda’s helemaal leeg gemaakt. Dingen die voorheen belangrijk leken, waren opeens niet meer zo dringend. We waren alleen nog maar bezig met de collega’s in de school en met wat ze nodig hadden. Dat konden praktische dingen zijn, maar soms ging het er ook om, iemand even in de luwte houden. De lessen van collega’s met kleine kinderen werden soms door een ander overgenomen. Voor hen was het in het begin echt moeilijk om hun werk te doen. Sommigen werden continu gestoord door hun kinderen of hadden geen prettige werkplek thuis. Met maatwerk, door te kijken wat ieder individueel nodig had, hebben we dat zo goed mogelijk opgelost. Een aantal docenten hebben we uitgenodigd weer naar school te komen zodra dat kon. In het begin deden we elke dag een briefing ‘s ochtends en een *debriefing* aan het einde van de dag. Op die momenten kon iedereen de dag met elkaar en zijn of haar leidinggevende bespreken. Later kwam daar ook koffiedrinken bij. Of we woonden als school-leiding een les bij en bleven dan na de les even hangen, zodat docenten hun zorgen konden delen. Zo zagen we goed hoe zij erbij zaten.

We waren dus steeds dichtbij de collega’s, en dat hebben we achteraf ook teruggekregen. Ze hoefden zorgen of problemen vaak niet eens zelf aan te kaarten; we konden goed inschatten wat ze nodig hadden, zonder dat ze dat expliciet hoefden te vragen. Daar ben

ik best trots op, want als je niet kunt rondlopen in de school en even bij een lokaal naar binnen kunt kijken, zie je niet meer automatisch in welke klassen het goed loopt, en welke heel rumoerig zijn.

Het was voor mij niet vreemd om het zo aan te pakken, want ik ben altijd al een leider geweest die met iedereen in verbinding staat. Ik ben graag zichtbaar in de school. Ik moest

alleen andere manieren zoeken om te laten weten dat ik er voor mijn collega’s was. Binnen ons bestuur hadden we ook samen een heel goed netwerk; schoolleiders en bestuurder zochten elkaar veel op. Dat steunde me. Al met al werd het contact van de medewerkers in de school alleen nog maar warmer door de coronaperiode. We werden heel hecht.”

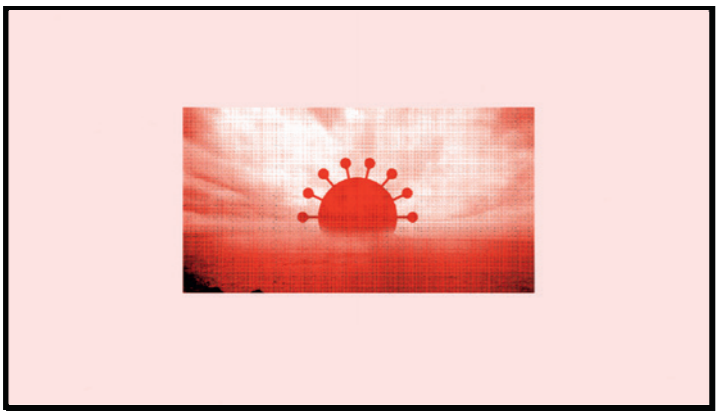
‘Normaal kijk je iedereen bijna dagelijks in de ogen. Dat wilden we blijven doen’

Gedurende de coronacrisis hield bestuurder Annet Kil van de Gooise Scholen Federatie een dagboek bij. Zij vertelt daarover op pagina 18. In dit VO-magazine zijn twee compilaties uit de dagboeken opgenomen.

deel 4

CORONA DAGBOEK

DEEL IV (Vanaf 10 mei 2021)

Tijdens het Hemelvaart weekend wordt duidelijk dat de bonden niet pro opening voor de zomer zijn zo dat niet echt veilig kan. Zij hechten aan het OMT advies in deze maar zijn niet op voorhand positief.

CORONA DAGBOEK Deel V 25 november 2021

Donderdag 25 november 2021 Precies 2 maanden geleden sloot we het laatste dagboek: de epijloog. De laatste pagina zag er als volgt uit.

Infographic with charts and text about COVID-19 statistics and forecasts.

Dinsdag 18 mei 2021. Een memorabel moment: we komen voor het eerst sinds tijden weer fysiek voor elkaar. Het gaat om de al tweemaal uitgestelde 'Tiedag Pasend Onderwijs'.

Wat is de Big Improvement Day (afgekort BID) die ditmaal niet op de derde dinsdag in januari maar vandaag dus digitaal plaats vindt.

Week 69. OMT adviseert om niet te versoepelen, maar strengere regels ook niet nodig.

In dinsdag is er weer een pers en op zondag een Cathuis bijeenkomst. Natuurlijk lekt, stadsregio's, leven van alles uit. Dit leven er geen versoepelingen te komen maar mogen we niet keur tot nu 8 personen overnemen.

Te Koop. In dit was het weekend waarin het Cathuis overleg even van de voorpagina werd verplaatst door het wereldkampioenschap van Max Verstappen in de F1.

Op de scholen is de voorlaatste week begonnen en alles wijst erop dat voor het VO ook de voorlaatste week ligt. De discussie over een vervolg van de school is nu het onderwerp van de school.

De grote-persconferentie. A BINGO grid with COVID-19 related terms.

De voorbereidingen voor de kerstweek zijn in volle gang getuige wat daarvoor wordt gedaan in de nieuwsbrief.

Besmettingen. Het wordt ook het weekend van Orange sport verbreedt en NL kleur oranje. Alweer worden de hockey heren en de dames Europees Kampioen.

Woensdag 16 juni 2021. Eindelijk is de dag dat dagen voor het VMBO Basis & Kader ook daar. Door de bijzondere uitdaging rinkt de jaar (het een derde termijn) is de HV en GL uitgang nu een week eerder bekend dan die van het VMBO.

Kamer wil 'leiden ouder' meer tijd. De dag begint met het netwerk 'Utrecht leert' waar Rijk de Vries (Onderwijs CMI) en Bart Smeets (alliantie kennispartners) als gast sprekers ons meemaken in hun visie aangaande hun portofolio's.

Vrijdag 11 februari 2022. De koppelen in de kranten overtreffen elkaar in de mate van hoop.

Duitsland helder net zo hebben nu wel genoeg tulnusselven. Het slot een dankwoord aan alle collega's binnen de GSF.

Samen zijn we sterk en kunnen we meer! Een klas waarbij leerder het maximaal gaf, vaak met risico voor de eigen gezondheid.

LEERLINGPARTICIPATIE

Tekst: Martijn de Graaff • Fotografie: Ton Zonneveld

Het Oostvaarders College geeft leerlingen een stem

Betere school, betere sfeer, betere burgers

Leerlingparticipatie zit niet alleen in de lessen. Een school is ook een democratisch instituut waar de stem van de leerling gehoord en erkend wordt, zegt associate lector wereldburgerschap Carien Verhoeff (zie kader). Hoe breng je dat als school in de praktijk? Het Oostvaarders College in Almere doet dit onder andere door te zorgen voor een sterke leerlingenraad.

Het Oostvaarders College (OVC) is een havo/vwo-school met ongeveer 1.500 leerlingen. Wereldburgerschap is een belangrijk onderdeel van het onderwijs, zegt rector Mark Manders. “We zijn een officiële Global Citizen School. Daarmee horen we tot een netwerk van ruim zeventig scholen die allemaal hetzelfde doel hebben: leerlingen opleiden tot wereldburgers.” Het OVC is ook een Unesco-school, met als doel begrip te bevorderen tussen landen en culturen, vervolgt Manders. “We organiseren veel debatten over maatschappelijke dilemma’s; daardoor leren de leerlingen hun mening goed te verdedigen. Tijdens excursies en uitwisselingsprogramma’s ontdekken

ze andere culturen. Kortom, we leren leerlingen kritisch na te denken en in andermans schoenen te gaan staan.”

BURGERSCHAP

“Leerlingen maken de school”, vindt Luuk Wierenga, docent economie en begeleider van de leerlingenraad op het OVC. “Wij zijn hier om de leerlingen te helpen om de beste versie van zichzelf te worden, een eigen mening te vormen. Daar hoort bij dat zij een stem krijgen in de organisatie, omdat wij alleen het beste onderwijs kunnen aanbieden als wij naar onze leerlingen luisteren. We kijken erg goed naar wat de leerlingen willen en kunnen. Onze plusklasleerlingen bijvoorbeeld zoeken overwegend meer uitdaging; ze nemen aanzienlijk vaker deel aan debatwedstrijden en internationale uitwisselingen. Hun burgerschapsvorming vindt dus ook buiten de school plaats.” Daarnaast zijn er talentklassen en thematische, doorlopende modules zoals ‘informatie, actualiteit & maatschappij’ (I AM). Bij I AM speelt burgerschap een belangrijke rol.

Door middel van het pizzapanel haalt de leerlingenraad input op bij andere leerlingen

Wierenga: “Leerlingen maken op een overkoepelend niveau kennis met hun interessegebied. De talentklassen lopen door in de bovenbouw en soms zelfs in de vervolgopleidingen.”

ZEGGENSCHAP

Het OVC maakt de overgang naar gepersonaliseerd onderwijs. “We willen leerlingen in het algemeen meer zeggenschap geven over hun leerproces”, vertelt Wierenga.

Carien Verhoeff is lector Wereldburgerschap aan de Haagse Hogeschool. Zij doet onderzoek – samen met scholen – naar leerling- en studentparticipatie. Als gastdocent bij het TIAS School for Business & Society gaat ze in op de vraag wat kwalitatief sterke en betekenisvolle leerlingparticipatie vraagt van schoolleiders en bestuurders. In het katern Democratie, participatie en identiteit. Over burgerschap in het vo en de rol van schoolleiders en bestuurders van de VO-academie staat een interview met haar.

→ Download of bestel het katern op www.vo-academie.nl

“Denk aan het verdienen van vrije tijd en het kunnen volgen van verdiepingslessen. Ik geef bijvoorbeeld beleggingslessen op de vrijdagmiddag. Door ons aanbod te differentiëren en te verrijken, proberen we motivatieproblemen bij leerlingen te verminderen en ons onderwijs te moderniseren.”

Op dit moment verwerkt de school de feedback op plannen die hiervoor zijn gemaakt. “De feedback komt uit alle geledingen: docenten en andere medewerkers, leerlingen en ouders. Dit vraagt logischerwijs nogal wat tijd en energie: wij zijn een grote school.”

VERBINDEN

De interesse voor leerlingparticipatie kwam bij rector Mark Manders al vroeg in zijn loopbaan. “Ik werkte net een jaar op het A. Roland Holst College in Hilversum als docent aardrijkskunde en Engels, toen ik daar gevraagd werd voorzitter te worden van de leerlingenraad. Ik denk dat het zaadje toen geplant is. Het was ongelooflijk wat

De rector is verplicht alle vragen en adviezen van de leerlingenraad zorgvuldig te beantwoorden en te wegen

die leerlingen georganiseerd kregen: van feesten en sponsorlopen tot verbeteringen in het gebouw. In de ruim dertig jaar dat ik daarna leiding heb gegeven in het onderwijs, is het belang van leerlingenparticipatie alleen maar gegroeid.”

Kwalitatief sterke leerlingparticipatie ondersteunt de functies van onderwijs zoals Gert Biesta die onderscheidt: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. In het algemeen kan leerlingparticipatie op drie niveaus vorm krijgen: de school hoort de leerlingen, de school werkt samen met de leerlingen of de leerlingen zijn in the lead, bijvoorbeeld bij activiteiten of overlegorganen.

Leerlingenraadbegeleider Wierenga is zich ervan bewust dat het aan de school is om leerlingen echt een stem te geven. “Een veelvoorkomend probleem is dat een school wel naar de leerlingen luistert, maar er niets mee doet.

Of dat een leerlingenraad geen faciliteiten heeft, of geen invloed op beleid. Als wij leerlingparticipatie een belangrijke pijler onder goed onderwijs vinden, moeten we het ook mogelijk maken. Mark draagt dat als rector uit: hij

Luuk Wierenga

Julia Madsoleh

zorgt bijvoorbeeld dat de leerlingenraad een pijler blijft. In de raad zit een sterke vertegenwoordiging van onze leerlingpopulatie.”

ANDER PERSPECTIEF

Voorzitter van de leerlingenraad op het OVC is Julia Madsoleh. “Al in een brugklas had ik hele sterke mening, ik liet vaak van mijzelf horen. Mijn mentor heeft mij in die tijd gevraagd in de leerlingenraad te gaan. Die was best onbekend. Door de jaren heen is de leerlingenraad steeds populairder geworden. Dit komt doordat we een instagram-account hebben aangemaakt, door mond-tot-mondreclame en door de activiteiten die we organiseren. Ik vind de leerlingenraad belangrijk omdat leerlingen een fijne leeromgeving nodig hebben en zich veilig willen voelen. Wij hebben vaak een ander perspectief en een andere visie dan de schoolleiding, docenten en ouders. We kijken gewoon anders tegen bepaalde zaken aan. Daarom is onze inspraak zo belangrijk.”

Wierenga begeleidt de raad en heeft direct contact met de voorzitter. “Julia is het eerste aanspreekpunt. Elke maand vergaderen wij als leerlingenraad; zes keer per jaar neemt ook Mark deel. Een van de leerlingen zit ook in de mr. Op die manier zijn alle invloedrijke organen binnen de school met elkaar verbonden.”

‘Je krijgt er een betere school van, de sfeer verbetert aanzienlijk en je doet echt iets aan de burgerschapsontwikkeling van leerlingen’

“De input voor onze vergaderingen komt vanuit de mr, schoolleiding of de leerlingenraad zelf”, vertelt Madsoleh. “Wij bespreken de punten en die komen dan terug bij de schoolleiding. We vormen ook de achterban voor de leerling die in de mr zit. Soms vraagt de mr ons om input.” Door middel van het pizzapanel haalt de leerlingenraad input op bij andere leerlingen. “Het pizzapanel is een evenement waarvoor leerlingen zich kunnen inschrijven. We bespreken in groepjes een aantal ideeën en knelpunten. Vervolgens formuleren we gezamenlijk onze aanbevelingen. Aan het eind eten we met z’n allen heel veel pizza. Dit is erg leuk! Onze input wordt zowel in de reguliere vergaderingen en rectorvergaderingen als de mr-vergaderingen meegenomen.”

VIER ASPECTEN

De verbinding tussen alle gremia zorgt ervoor dat de leerlingenraad serieus wordt genomen en slagkracht heeft.

‘Het levert zóveel op, voor de leerlingen en voor ons’

Mark Manders

Manders: “Leerlingen op het OVC zijn serieuze spelers binnen de schoolgemeenschap. Hun rol wisselt van klankbord tot partner of zelfs beslisser. Belangrijk is wel om die rol vooraf helder te bespreken en vast te leggen.” Op het OVC is de rector bijvoorbeeld verplicht alle vragen en adviezen van de leerlingenraad zorgvuldig te beantwoorden en te wegen. “Ook is een deel van de leerlingenraad volwaardig lid van de benoemingsadviescommissie. Het is belangrijk dat je leerlingen meeneemt aan het begin van een proces, of dat nu beleid is of het aanstellen van een nieuwe docent.”

“We overleggen vaak met de rector”, zegt Julia. “Regelmatig worden ideeën van ons uitgevoerd. Een voorbeeld is de planning van de toetsweek. Vroeger viel de toetsweek van maandag tot vrijdag, op ons initiatief is dat nu van woensdag tot woensdag geworden. Daardoor zit er een weekend tussen, dat helpt met de voorbereiding. We zijn ook bezig met de invoering van een systeem van juniormentoren. Dit zijn leerlingen uit de bovenbouw die leerlingen uit de onderbouw helpen met leren, huiswerk en emotionele ondersteuning.”

In het leerlingenraadstatuut heeft de school alle rechten en verplichtingen van de leerlingenraad beschreven. Begeleider Wierenga: “Daarmee kunnen we de continuïteit en kwaliteit waarborgen. Daarnaast krijg ik taakuren om de begeleiding goed vorm te geven en zijn er zoals gezegd verspreid over het jaar vergaderingen ingepland die ervoor zorgen voor continue samenwerking en dialoog tussen alle geledingen van de organisatie.”

Het OVC vindt vier aspecten essentieel om participatie te laten slagen, zegt Wierenga. “Ten eerste de cultuur: het moet normaal zijn dat de schoolleiding naar leerlingen luistert. Vervolgens de structuur: regelmatige overleggen en ondersteuning in tijd en geld. Daarnaast trainen we de raadsleden om hun rol goed te kunnen vervullen. En als laatste moet je zorgen dat er leerlingen bereid zijn dit te doen.”

GOED TEAM

“Het werk in de leerlingenraad is leerzaam en mooi om te doen”, vindt Julia. “In mijn tijd als voorzitter heb ik mijn vaardigheden als leider verder kunnen ontwikkelen. Soms is het lastig om met zoveel mensen een compromis te sluiten. Gelukkig is dat tot nu toe altijd gelukt. Ik heb geleerd zo efficiënt mogelijk met mijn tijd om te gaan, omdat het voorzitterschap best wat uren in beslag neemt. Gelukkig helpt Luuk Wierenga mij daarbij. We zijn met zijn allen een goed team.”

Dat ziet rector Manders ook. “Het levert zoveel op, voor de leerlingen en voor ons! Je krijgt er een inhoudelijk betere school van, de sfeer verbetert aanzienlijk en je doet echt iets aan de burgerschapsontwikkeling van leerlingen. Als ik zie hoe leerlingen in de raad groeien, kan ik daar emotioneel van worden. De cirkel waaraan ik bij mijn start in het onderwijs begon, is rond, maar het proces is nooit af. Er kan nog veel verbeterd worden.”

One4all

HOE VERRAST U COLLEGA'S EN RELATIES? GEEF VRIJE KEUZE UIT DUIZENDEN CADEAUS.

Voor de Bourgondiërs
Voor het modieuze type
Voor de verhalenlezer
Voor de beauty liefhebber
Voor iedereen!

Relatiebeheer • Werkjubileum • Bedankje voor inzet • Als persoonlijke bonus • Verjaardag

powered by **BLACKHAWK** NETWORK

Marloes Verwaal - van de Leur
Marloes.VerwaalvandeLeur@bhnetwork.com
+31 (0)6-14 36 95 52

Voor meer informatie en vrijblijvende offerte: [One4all.nl/zakelijk](https://one4all.nl/zakelijk)

De One4all cadeaukaart is uitgegeven door GVS Prepaid (Europe) Ltd. GVS Prepaid (Europe) is gereguleerd door de Centrale Bank van Ierland. Registratienummer: C189313.

Open leermateriaal leren en onderwijzen op maat

Stichting VO-content helpt scholen met leren en onderwijzen op maat met open leermateriaal.

Iedere docent herkent het gevoel: je wilt wat anders of extra's doen dan in het lesboek staat. Hoe kom je aan je materiaal? Vind je het wiel zelf uit of laat je je inspireren door het werk van je collega's uit het hele land? Wist je dat open leermateriaal gratis is en je HET zelf kunt aanpassen? Lees op openleermateriaal2022.nl wat open leermateriaal voor jou kan betekenen.

Beeld & Geluid biedt met beeldengeluidopschool.nl een unieke digitale mediacollectie tjokvol audio en video, waarmee leraren én leerlingen hun lesmateriaal kunnen verrijken. Daarnaast zetten wij onze expertise op het gebied van digitale infrastructuur voor mediacontent graag in om de Impuls Open Leermaterialen nog meer slagkracht te geven. Om het gebruik van digitale media in lessen te stimuleren, laat beeldengeluidopschool.nl ter inspiratie zien met welke media uit de collectie docenten hun leerlingen kunnen klaarstomen voor het eindexamen geschiedenis.

ONVERGETELIJK

Tekst: Jacques Poell • Fotografie: Dirk Kreijkamp

‘Wat er in de wereld gebeurt, gebeurt ook op school’

Ilse van Eekelen (49)
Bestuurder Scholengroep
Over- en Midden-Betuwe

“Na mijn studie onderwijskunde heb ik allerlei functies bekleed in het onderwijsveld, van onderzoeker, adviseur en projectleider tot en met rector en bestuurder – maar ik heb zelf nooit voor de klas gestaan. Mijn onvergetelijke ervaring is dan ook die van een rector, en gaat over een gebeurtenis die zo verschrikkelijk heftig was dat ik nu nog kippenvel krijg als ik eraan terugdenk. Ik was interim-rector van het Christelijk Gymnasium in Utrecht toen in die stad op maandag 18 maart 2019 vier mensen doodgeschoten werden in en om een tram. Dat gebeurde rond kwart voor elf in de ochtend. De lessen op school waren in volle gang, maar je wist meteen dat er wat ergs aan de hand was: overal klonken sirenes en helikoptergeron... Niemand wist precies wat er gaande was, maar al gauw ging het gerucht dat het om een schietpartij zou gaan, om een tram... Er kwamen telefoontjes van verontruste ouders binnen, en ook de onrust onder medewerkers en leerlingen was bijna tastbaar. Van de politie kregen we het dringende advies om de deuren dicht en de leerlingen binnen te houden. Het was opeens volop crisis, en dat drong extra tot je door omdat je de hele tijd verstoken bleef van betrouwbare informatie. Als schoolleiding moesten we echter wel handelen: de leerlingen en de medewerkers geruststellen, de ouders laten weten dat hun kinderen veilig waren – en dat zij vooral níet naar school moesten komen! Op zich was de sfeer in de school prima: toen de lessen afgelopen waren, deden de leerlingen spelletjes, of zaten gewoon gezellig bij elkaar... En ze mochten om een uur of half vier weer naar huis, omdat de seinen toen op veilig stonden. Dat was dat, dachten wij. Maar niet dus! Want een uur later kwam een politieagent de school binnen, op zoek naar een van onze leerlingen. Met de afschuwelijke mededeling dat diens vader bij de schietpartij was omgekomen. De crisis was dus nog niet voorbij, en het werd nog erger, want al gauw bleek dat ook een tweede zoon van die vader bij ons op school zat. Ze waren beiden niet meer in het gebouw, alleen de schoolleiding en een deel van het team waren nog aanwezig. We hebben het rouwprotocol erbij gepakt, en hebben alle ouders en leerlingen een

Welke leerling of collega maakte het meeste indruk? Welke gebeurtenis is onvergetelijk? In deze serie vertellen schoolleiders, bestuurders en docenten over die ene persoon of gebeurtenis die hen altijd bij zal blijven.

brief gestuurd. We hebben enorm geworsteld met de formulering, want nog altijd was niet officieel bevestigd wat er allemaal precies gebeurd was en hoeveel slachtoffers er gevallen waren. Maar natuurlijk zong dat allemaal al rond op social media, dus wij konden niet achterblijven. Bovendien moesten we bedenken hoe we de volgende dag moesten inrichten, hoe we met de pers moesten omgaan... In zulke uren van hoogspanning voel je je als schoolleider enorm trots op je team; ik voel die trots nóg. En wat ik ook nooit zal vergeten: toen ik die avond naar huis ging en door de roadblocks heen manoeuvreerde, was het – na een dag vol helikopterherrie – doodstil in de stad. Toen zag ik pas hoe bizar dicht bij school dit drama zich had voltrokken: op nog geen 500 meter afstand. Sindsdien weet ik beter dan ooit tevoren: alles wat er in de wereld gebeurt, gebeurt ook op school.”

Welke collega, leerling of gebeurtenis zult u nooit vergeten?
Laat het ons weten via: redactie@vo-raad.nl

Nederlands Openluchtmuseum wint Children in Museums Award met programma Restart: een 'serious game' over migratie

De Children in Museums Award wordt elk jaar uitgereikt door Hands on! International Organisation of Children in Museums en de European Museum Academy aan innovatieve, spraakmakende programma's voor kinderen en jongeren.

De internationale jury heeft in 2021 de game Restart gekozen omdat het bijdraagt aan het opwekken en/of versterken van het empathisch vermogen van leerlingen. Het programma Restart, dat jongeren in het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem kunnen spelen, gaat over migratie. Jongeren kruipen in de rol van nieuwkomer in een vreemd land. Dat is best confronterend.

Restart is daarom ook een zogenoemde 'serious game'. Speciaal voor leerlingen uit klas 1 en 2 van het voortgezet onderwijs. Het richt zich op universele ervaringen van migranten als ze zich proberen te vestigen in een nieuw land. Het programma streeft ernaar kinderen bewust te maken van het feit dat a) je niet zomaar migreert, b) migreren niet gemakkelijk is en c) dat het bij de Nederlandse geschiedenis hoort.

Migratie en integratie zijn zeer actuele en gevoelige onderwerpen. Leerlingen die aan Restart deelnemen, bevinden zich in 'Anderland' (het museum) en kruipen zelf in de huid van migrant. In die rol moeten zij een verblijfsvergunning zien te bemachtigen. Als 'families' krijgen

ze uitdagingen die je tegenkomt als je in een nieuw land wilt vestigen. Hoe vind je werk? Hoe leer je een nieuwe taal? Hoe maak je nieuwe vrienden?

Net als in het echte leven liggen succes en falen dicht bij elkaar. In de activiteiten worden de leerlingen bevraagd op kennis, doorzettingsvermogen, het regelen van bestaansmiddelen en het vinden van geluk. Dat je slaagt is geen garantie en teleurstellingen zijn onvermijdelijk. In dit programma is frustratie 'part of the game'. En dat is wat de jury van de Award onder andere zo waardeert aan het project Restart:

"Het Openluchtmuseum heeft gewonnen omdat het hele museum decor is voor het spel en dat de leerlingen daarbinnen als migrant hun weg moeten vinden. Ze krijgen te maken met uitdagingen die frustratie en teleurstelling opwekken, waardoor ze zich kunnen gaan voorstellen wat het betekent immigrant te zijn."

Het Nederlands Openluchtmuseum biedt meerdere educatieve programma's aan voor jongeren in alle leeftijdscategorieën, waarbij ze de geschiedenis met het hun hoofd, hart en handen kunnen ervaren. Het Openluchtmuseum toont de geschiedenis van het dagelijks leven aan de hand van authentieke gebouwen, voorwerpen, gewoonten, vaardigheden en ware verhalen.

Bekijk meer informatie over het educatieve programma
Restart op: openluchtmuseum.nl/restart

DE SCHOOLTIJD VAN

Tekst: Ilse Ariëns • Fotografie: Carolien Sikken, Photoline

Bernice Notenboom
RK St. Lucia Havo, Rotterdam
1975-1980

'Mijn lerares aardrijkskunde kon ik in vertrouwen nemen'

Wat was u voor leerling?

"Op school was ik meegaand, braaf en onopvallend. Ik pestte niet, werd niet gepest, wilde vrienden zijn met iedereen. Dat iedereen telt, leerde ik van mijn moeder die vrijwilligerswerk deed bij De Zonnebloem. Ik had een vriendin in een rolstoel met wie ik elke vrijdag leuke dingen deed. Op onze school zaten veel Indische kinderen bij wie ik graag thuis kwam. Een huis waar het anders was en naar ander eten rook, dat vond ik ontzettend interessant. Buiten school was ik ondernemend en avontuurlijk. Al op mijn veertiende ging ik in mijn eentje met de trein naar Zwitserland, omdat ik wilde leren skiën. Ik heb altijd gehouden van de winter en de kou. In mijn studietijd heb ik drie winters in Zwitserland gewoond. Nu woon ik deels in Canada, deels aan het IJsselmeer. Ik ga elke dag het water in, zomer en winter."

Wie was je favoriete leraar?

"Mijn lerares aardrijkskunde. Ze was niet alleen de docent van mijn lievelingsvak, maar ook iemand die ik in vertrouwen kon nemen. Het was een streng ogende dame met een knot, een jurk en nylon kousen. Ze gaf gedegen onderwijs, maar beslist niet saai. Ik herinner me nog steeds haar verhalen over de Deltawerken en de inpoldering van het IJsselmeer. Maar ook de uitstapjes waarbij we fossielen zochten in de Ardennen en kompas leerden lezen. Ik heb altijd het gevoel gehad dat ik in het verkeerde land ben geboren. Met haar kon ik praten over die rusteloosheid. 'Volg altijd je hart en doe wat je gelukkig maakt', zei ze."

Wat heb je op school geleerd waar je nu nog baat bij hebt?

"Ik heb er geleerd ijverig te zijn en gedisciplineerd. Ik had een rebelse broer die goed kon leren; hij hoefde weinig te doen voor goede cijfers. Zelf was ik van de zeventjes en daar moest ik hard mijn best voor doen,

Bernice Notenboom is beroepsavonturier en klimaat-journalist. De hele maand mei trekt ze op ski's over de ijskap van Groenland. Het is een expeditie van 2000 kilometer voor The Winds of Change, een project dat laat zien hoe we windenergie kunnen inzetten om opwarming van de aarde te beperken.

vooral bij vakken als natuurkunde en scheikunde. Ik had de ambitie om naar de universiteit te gaan, dus zat ik elke avond braaf op mijn kamer huiswerk te maken. Uiteindelijk is het me gelukt."

Wat vind je belangrijk dat leerlingen meekrijgen op de middelbare school?

"In 2008 skiede ik als eerste Nederlandse naar de Zuidpool. Bij terugkomst ben ik heel veel scholen langs geweest om kinderen te vertellen over hoe de aarde opwarmt en wat dat betekent voor dieren en mensen. Maar met af en toe een gastles kom je er niet. Als ik het voor het zeggen had, zou er een apart vak klimaatverandering komen, dat laat zien hoe alles op aarde met elkaar verbonden is. Als iets uit balans raakt, voel je dat overal: oorlogen, voedseltekort, migratie. De kinderen van nu hebben die kennis nodig, al was het maar voor hun carrière. Ben je technisch? Dan is het beter je te specialiseren in duurzame energie dan in fossiele energie."

HET GEBOUW

Tekst: Martijn de Graaff • Fotografie: Dirk Kreijkamp

Heeft u ook een bijzonder gebouw, laat het ons weten: redactie@vo-raad.nl

De Blaula, een plek waar leerlingen samen komen en samen werken

IN HET KORT:

School: Gymnasium Beekvliet **Plaats:** Sint-Michielsgestel
Aantal leerlingen: ongeveer 850 **Rector:** Carla Faassen
Bouwjaar: 1978 **Architecten verbouwing:** Winy Maas (MVRDV) en Theobert van Boven (Van Boven Architecten) **Bijzonderheden:** Beide architecten zijn oud-leerlingen van de school.

Er zijn werkplekken door het gebouw heen

De Via

De mediatheek

De science-vleugel

'Stromen door het gebouw'

Carla Faassen: "We hebben als school een hele lange traditie, met als constante dat de leerling centraal staat. Leerlingen individueel begeleidt zit in de genen van Beekvliet. De jury van excellente scholen beschrijft Beekvliet in een rapport als een inclusieve school, waar verscheidenheid en gelijkwaardigheid van leerlingen centraal staat.

Dat willen we terug laten komen in het gebouw. Het gebouw moet gevarieerd gymnasium onderwijs mogelijk maken, voor alle doeleinden bruikbaar zijn. We hebben dit pand in 1978 betrokken. In 1995, 2002 en 2012 is het al flink uitgebreid en gemoderniseerd. Voor de leerlingen is er alle ruimte: een groot sportveld, een basketbalveld, twee vijvers en veel groen. We hebben ook een groot bètalokaal laten bouwen in 2012.

En nu zitten we midden in een nieuwe renovatie, die bijna is afgerond. Naast een goed geventileerde school met warmtepompen en zonnepanelen hebben we straks een prachtig kunst- en sciencecluster met 2D-, 3D- en 4D-mogelijkheden en vier geluiddichte muziekstudio's. Hierdoor komen er voor leerlingen meer mogelijkheden om niet alleen cognitief maar ook creatief aan de slag te gaan.

Toen we de aanbesteding deden, hebben we bewust gezocht naar een andere route. Die vonden we bij de Stichting Mevrouw Meijer: een ideëel onderzoeksbureau dat verbetering van schoolarchitectuur nastreeft en architecten benadert zonder ervaring met het bouwen van scholen, en dus met een frisse blik. Winy Maas en Theobert van Boven, beiden oud-leerling van Gymnasium Beekvliet, deden mee aan de aanbesteding. Samen met (oud)-leerlingen en (oud)-medewerkers hebben zij 'Beekvliet bouwt Beekvliet' vormgegeven. Zij hebben de ziel, het vloeiende, het organische van het gebouw aan de oppervlakte gebracht. Zo hadden we bijvoorbeeld veel doodlopende gangen, en is er nu een rondgang. Het gebouw stroomt en past bij ons Beekvliet-lied van oud-muziekdocent Maurice Pirenne: 'Beekvliet hou stroom'.

Waar nu de aula is, was de vijver. Die komt op een andere plek terug, want de vijver is belangrijk voor de leerlingen en medewerkers. Het gebouw heeft nu veel zones gekregen, zoals de oranje 'Via', en je ziet dat leerlingen zich iets anders gaan gedragen. De vorm van het gebouw maakt dingen los. Leerlingen werken meer samen in de verschillende delen van het gebouw. Op de trap/tribune hebben we usb-poorten, dat wordt een landschap van laptoppende leerlingen met zicht op de nieuwe vijver."

Het oog van de architect

Winy Maas is een Nederlands architect en stedenbouwkundige, en hoogleraar architectuur aan de TU Delft. Hij ontwierp onder andere de Markthal en Depot Boijmans Van Beuningen in Rotterdam, en de Taipei Twin Towers. Samen met andere oud-leerlingen van het Beekvliet (Marco Oggel, architect en docent natuurkunde en Merle Ebskamp, architect en docent Nederlands) deed hij de renovatie.

"Het huidige gebouw werd gebouwd toen ik achttien jaar was en examen deed. Ik mocht niet deelnemen aan de toenmalige bouwcommissie, er waren geen leerlingen welkom. Het oude gebouw was een voormalig seminarie met enorm veel karakter. Elke pater had zijn eigen kamer en eigen interesses, van archeologie tot literatuur. De kamers zaten er vol mee. In de Tweede Wereldoorlog hebben in deze kamers Nederlandse gijzelaars gezeten, onder wie schrijver Simon Vestdijk en Wim Schermerhorn, de eerste premier na de Tweede Wereldoorlog. De geschiedenis was voelbaar.

Ik heb altijd een band met Beekvliet en mijn klasgenoten gehouden, ik gaf daar lezingen over architectuur. Daar kennen Carla Faassen en ik elkaar van. Zo is ons gesprek over architectuur op gang gekomen. Toen kwam de vraag of we mee wilden doen aan de aanbesteding van de renovatie. Uit verschillende generaties hebben we een team samengesteld. Wat ik als achttienjarige niet kon, kon nu wel. De historie grijpt in.

Een gebouw om je ideeën te uiten. Beekvliet heeft een H-vormig gebouw. Wat je dan krijgt, zijn doodlopende gangen. Verschrikkelijk! We wilden het gebouw laten stromen, alles met alles verbinden. Dat hebben we gedaan met de rondgang. Het gebouw culmineert in de Blaula, de nieuwe aula. Die appelleert aan de grote theatrale ruimte die Beekvliet vroeger had. Kijk, we dromen er allemaal van ons uit te spreken, onze mening te geven, onze ideeën te uiten. Welsprekendheid is erg belangrijk voor een

gymnasium. Dat wil je ook vormgeven in het gebouw en de ruimtes. Je wilt plekken maken waar je iets durft te zeggen. Zo hebben we de Blaula ontworpen.

Een gebouw om de geschiedenis voelbaar te maken en vragen te stellen over de toekomst. Op de gevel komt een kunstwerk van de Canadese beeldend kunstenaar Ian Kirkpatrick. Het is een 'tableau panoramique' waarin we de context, herinneringen en ervaringen van (oud-)leerlingen laten zien. Dat is wat ik bedoel met de geschiedenis die voelbaar wordt. Dit gebouw stelt ook de vraag: wat is het intellectuele van de toekomst? Carla en ik hopen dat het kunstwerk ervoor zorgt dat mensen daarover gaan praten. Het zijn allemaal 'stickers', allemaal gebeurtenissen, die je in de toekomst kunt aanvullen. Het gebouw wordt dan 'dikker', met nieuwe stickers, nieuwe ervaringen en gebeurtenissen. Een school is in beweging, daarom wilden we de geschiedenis niet bevroren.

Een gebouw dat het karakter van de school laat zien. Niet alle scholen zijn hetzelfde, terwijl er wel een soort gelijkwaardigheidsdenken in het onderwijs zit. Een uitdaging van deze tijd is hoe je het karakter van een school in een gebouw tot uiting kan laten komen. Daarom is het belangrijk dat een bestuur een goede, capabele projectleider aanstelt, die genoeg tijd heeft. Ik kom nog wel eens tegen dat de projectleider vanuit de organisatie vooral handelt uit angst, geen fouten durft te maken. Je wilt een professioneel traject waar niet alleen rationaliteit maar ook

emotie en passie belangrijk zijn. Het gaat niet alleen om de functionaliteiten, maar ook om de eigenheden en specialismes van de school, om de hele cultuur en geschiedenis daaromheen. Ook improvisatie is belangrijk, dat is lastig. Een bouwtraject gaat niet altijd zoals je zou willen.

Een gebouw waar je elke dag iets nieuws ontdekt. Nog een uitdaging: een gebouw is een plek waar mensen samenkomen, waar mensen elkaar ontmoeten. Een schoolgebouw staat vaak in een stad. Laat het zich dan openen naar de omgeving! In Frankrijk zijn scholen bijna gevangenis. Daar maak ik me zorgen over: de strijd tussen veiligheid en openheid. Een school moet een ontdekkingsplek blijven. Ik ben bijvoorbeeld niet per se tegen een labyrintisch karakter van een schoolgebouw; daardoor kun je elke dag iets nieuws ontdekken."

Fotografie: Goffe Struikma

Incubatietijd

De tweede klassen gingen op kamp. Een soort goedmakertje voor het gemiste brugklaskamp van vorig schooljaar. Tweehonderd kinderen in negen legertenten waar de wind 's nachts stof en zand doorheen joeg en die zo dicht op elkaar stonden dat het terrein in het donker leek op één reusachtige legertent waar een koor van kuchjes, lachjes, zwaar ademen uit opklonk. Flitsen van zaklampen, rudimentair morse. Probeer dan maar te slapen. Overdag activiteiten. Dingen met water, modder, schoolslag, touwen en vloten, bogen en ballen. Genoeg om jezelf flink uit te putten. Zou je denken. In de weken voor vertrek waren er twee discussiepunten: ramadan en telefoons, of liever, het verplichte thuislaten van die dingen. Het eerste punt werd getackeld, het tweede punt min of meer. Buiten de tenten nauwelijks een telefoon gezien.

Ik probeer me mijn eigen brugklaskamp te herinneren. Lunteren, 1997. Geen tenten, maar slaapzalen met kale, bakstenen muren. Stapelbedden. Een pingpongtafel op een binnenplaats. Levend Stratego en muggenbulten. Jongens en meisjes die veel groter waren en toch net zo oud. Een shirt openhalen aan een scherp stuk hekwerk. Midden in de nacht op zoek gaan naar een ander slaapvertrek, overlopen, gesnapt worden en onder zinderend tl-licht in de eetzaal een – perfect geacteerd, snap ik inmiddels – preek moeten aanhoren van de toneel docent. Zwarte haren op de rug van zijn handen, zijn vingers. Ik denk dat ik echt bang was. Ik hoop het.

Iets anders. Toen ik nog geen les gaf, zat ik altijd thuis. Ik werkte aan een roman of een verhaal en ik probeerde tussendoor wat geld binnen te schrapen met best saai klusjes voor uitgeverijen. Ik had veel, heel veel tijd. Iets van die mentale ruimte zie ik nog altijd terug in de eerste twee romans die ik schreef. Alsof de eindeloze uitgestrektheid van die dagen onbedoeld in mijn zinnen, mijn alinea's terecht is gekomen. Hoe komt het leven, mijn leven, in fictie terecht? Mijn theorie is dat het een jaar of vijf duurt voordat ingrijpende ervaringen, gebeurtenissen of veranderingen het domein van de fictie in glibberen. Noem het incubatietijd. Zo ging het bij mijn vorige roman, en zo is het gegaan bij Heidelberg, mijn nieuwste boek, dat voor een belangrijk deel op een middelbare school speelt. Zeven jaar sta ik voor de klas, en voor het eerst heb ik er fictie van gemaakt.

Aan die dingen dacht ik toen ik midden in de nacht 'wacht liep', met een zaklamp over het kampeerterrein struinde, af en toe halt houdend bij een halfopen tent. Ik stelde me voor dat over een jaar of vijf dit tentenkamp, deze constellatie van doek en matjes en deodorantgeur en snoepgoed, zich op de een of andere manier, verwrongen, opgeknipt, *gefictionaliseerd*, een weg naar mijn werk zal hebben weten te banen. Onherkenbaar voor wie erbij was, en tegelijkertijd waar, werkelijk. Echt, als het leven. <

Martijn Simons

Schrijver en docent Nederlands aan het Erasmiaans Gymnasium

De toegevoegde waarde van de middenmanager

Aan literatuur voor leidinggevendenden geen gebrek, maar de feitelijke bruikbaarheid laat volgens Daan Wienke nogal te wensen over. Er is grote behoefte aan een boek dat de belangrijkste onderwerpen die relevant zijn voor leidinggevendenden, in samenhang behandelt. Dat is dan ook het belangrijkste onderscheid van het boek dat hij zelf schreef: 'Leiding geven & leiding nemen. Hoe word en blijf je een goede leidinggevende?'

De vraag is of en in hoeverre de auteur die pretenties waar maakt. Het boek is opgebouwd uit tien hoofdstukken, waarin Wienke vooral aandacht schenkt aan wat hij zelf beschouwt als 'de belangrijkste onderwerpen die relevant zijn voor leidinggevendenden': doelen stellen, organiseren, sturen en ondersteunen. Daaraan vooraf gaan drie hoofdstukken die als het ware de basis vormen van de hele cursus, want zo zou je het boek best kunnen noemen. Wienke zet zijn lezers eerst aan het werk met de vraag waarom ze eigenlijk leidinggevende zijn geworden, bespreekt vervolgens nut en noodzaak van leiding en vertelt in hoofdstuk 3 wat een leidinggevende zoal hoort te doen. Op zich best nuttig, zeker als je bedenkt dat Wouter Fioole (2014) ooit ontdekte dat de gezaghebbende managementliteratuur heel veel vragen beantwoordt, maar niet de meest basale: wat is een manager en wat doet een manager precies?

Fioole beschouwt het ontwikkelen van adequate definities van management daarom als een van de grootste uitdagingen van de managementwetenschappen. Zelf waagt hij zich niet aan zo'n definitie. Want, schrijft hij, iedere organisatie moet vooral zelf bepalen wat zij onder management verstaat en wat zij van management verwacht: management bestaat alleen in

context. Dat betekent ook dat een manager voor zichzelf moet bepalen hoe hij zelf zijn toegevoegde waarde ziet. In de praktijk blijkt dat vaak niet mee te vallen, bijvoorbeeld omdat relevante kaders ontbreken. In dat gemis kan Wienkes boek prima voorzien. Hij presenteert zijn kijk op leiderschap aan de hand van wat hij 'de 4-3-3-2 benadering van leidinggeven' noemt. Het werk van een leidinggevende omvat volgens hem vier soorten taken en drie soorten werkzaamheden: strategische, uitvoerende en ondersteunende. Deze moeten aan drie criteria voldoen: ze moeten de vraaggerichtheid van de organisatie vergroten, effectief én efficiënt zijn. De taken worden ten slotte ingekleurd met elementen uit twee zogenaamde 'hulptalen': de procesbenadering en de systeembenadering. Deze elementen worden steeds in onderlinge samenhang besproken. Wienke doet dat ook nog eens op een manier die hij vooraf verantwoordt. Het fundament van zijn boek is een bruikbare praktijktheorie, gevormd door Wienkes eigen ervaringen, de ervaringen van de leidinggevendenden die voor dit boek geïnterviewd werden én relevante theorie. Maakt Wienke zijn pretenties waar? Die vraag moet nog beantwoord worden. Eigenlijk heb ik het antwoord al gegeven. Wat een goede leider is, wordt contextueel bepaald. Dat haal je niet uit een boek, al is dat nog zo zorgvuldig geschreven. Maar dit boek biedt de startende leidinggevende wel voldoende handvatten om een begin te maken met een eigen professioneel frame. Een belangrijke aanvulling daarbij is: ga tegelijkertijd met je organisatie in gesprek over de verwachtingen die daar leven. En kijk dan of een goede match mogelijk is.

Daan Wienke
Leiding geven &
leiding nemen
Hoe word en blijf je een
goede leidinggevende?
ISBN 978 90 896 5624 7

Kansen

De kloof tussen kansarme en kansrijke kinderen groeit. Onderzoek laat wat dat betreft niets te raden over. Vaak houdt dit verband met sociale verschillen in de samenleving en met achterliggende normen en waarden. De Mulder en Born laten zien dat een omslag naar een samenleving met meer gelijke kansen voor iedereen mogelijk is, mits je daar bewust voor kiest. Kansengelijkheid kan onderdeel worden van het dagelijks handelen van leraren, schoolleiders en bestuurders. In hun boek laten zij zien hoe, door het geven van praktische aanwijzingen en adequate manieren van werken. Rode draad: de individuele leerling staat hoe dan ook centraal.

Jos de Mulder, Cilia Born
Kiezen voor kansen
Over een nieuwe
ideologie en het onderwijs
van de 21ste eeuw
ISBN 978 90 778 6669 6

Inzetbaar?

De regeling duurzame inzetbaarheid in het onderwijs heeft als doel leraren gezond en gemotiveerd hun loopbaan in het onderwijs te laten doorlopen. Wat een leraar gaat doen binnen de hiervoor beschikbare uren, bepaalt hij of zij zelf. In de praktijk blijkt dit echter niet zo eenvoudig. In dit handboek, dat geschreven is voor een brede doelgroep, maken de auteurs duidelijk waarom het belangrijk is inzetbaarheid in de loopbaan zorgvuldig te bewaken en helpen zij hun lezers het thema te doorgronden. Een werkboek, dat naast het handboek te bestellen is, biedt talloze oefeningen om duurzame inzetbaarheid concreet te maken in de praktijk.

Prof. dr. Annet de Lange
en **prof. dr. Beatrijce van der Heijden** (red.)
Een leven lang inzetbaar?
Duurzame inzetbaarheid
ISBN 978 94 621 5764 4

Acht skills

Vernieuwing is niet het resultaat van de invoering van nieuwe concepten, maar van dóen; het vindt plaats in dagelijkse acties. In dit boek laat de auteur zien hoe je iedere dag kunt werken aan het vernieuwen van je leiderschap, met als doel antwoorden te vinden op de uitdagingen van deze tijd. Boxen beschrijft daartoe acht skills die bewezen effectief zijn. Daarnaast staat haar boek vol met praktische tips, praktijkvoorbeelden en oefeningen. Lees de juni-nieuwsbrief van de VO-academie voor een uitvoerige bespreking van dit boek.

Mirjam Boxen
Routes naar vernieuwend
leiderschap
Ontdek, verbind, verander
ISBN 978 90 896 5620 9

Vertrouwen

Samenspel is meer dan gewoon samenwerken. Het tilt samenwerking naar een hoger niveau. Daar gebeurt niet alleen wat van tevoren als resultaat is gedefinieerd, maar worden nog meer waarde en betekenis toegevoegd dan bedacht. Samenspel gaat (dus) over synergie. In haar boek legt De Man het accent op de niveaus van interactie tussen mensen en de persoonlijke processen in mensen zelf, maar dan wel binnen de context van de organisatie en de wisselwerking van de organisatie met haar omgeving. Een bijzondere rol is weggelegd voor vrouwelijk leiderschap.

Nathalie de Man e.a.
Samenspel
Hoe je meer bereikt als je
vol overgave op elkaar
vertrouwt
ISBN 978 94 612 6493 0

Advertentie

Save the date:

VO-congres 22 september

Het VO-congres 2022 vindt plaats op donderdag 22 september, in het NBC in Nieuwegein. Dit congres stond oorspronkelijk gepland op 24 maart, maar werd door coronamaatregelen uitgesteld naar komend najaar. Het thema is de toekomst van ons onderwijs. Onder deze titel publiceerde de gezamenlijke onderwijssector, van basisonderwijs tot universiteiten, een langetermijnvisie op het onderwijs. Dat was begin 2020. Inmiddels zijn we twee coronajaren verder en is het kabinet Rutte IV alweer ruim een half jaar aan de slag. Waar staan we in de ontwikkeling naar toekomstbestendig onderwijs? Wat hebben scholen nodig om de noodzakelijke stappen te zetten?

→ Binnenkort ontvang je meer informatie over het programma en een uitnodiging.

VORAAD

Vereniging van scholen
in het voortgezet onderwijs

VO-congres 22 september 2022 | Zet het in je agenda!

Deze 10 collega's veranderen van baan

→ Richard Troost, algemeen directeur van de Portus Scholengroep (CVO) heeft **Onno Arts** benoemd tot rector van het Farelcollege in Ridderkerk. Arts werkte als conrector op het Segbroek College (locatie Klaverstraat) in Den Haag. Daarvoor was hij conrector bovenbouw op het Libanon Lyceum (locatie Ramlehweg) in Rotterdam, afdelingsmanager op het Gemini College in Ridderkerk en sectorleider op het Einstein Lyceum in Rotterdam. Arts is op 1 april begonnen in zijn nieuwe functie.

→ Het college van bestuur van Stichting Confessioneel Onderwijs Leiden (SCOL) heeft **Remco Hulsbergen** per 1 april benoemd tot directeur Beroepscollege Leystede. Hulsbergen werkte als bovenschools directeur op het François Vatel vmbo in Den Haag en het Veurs Voorburg vmbo.

→ **Jeroen Kloezen** is de nieuwe directeur van Aeres vmbo en Aeres mbo in Heerenveen. Kloezen is momenteel conrector bij Het Hogeland College in Uithuizen.

→ **Rembrandt Middelhuis** is door directeur Maike Warrink benoemd tot teamleider vmbo-b/k op Het Stedelijk Vakcollege in Enschede (Het Stedelijk Lyceum). Middelhuis werkt sinds 2009 als docent lichamelijke opvoeding op het Zone.college in Borculo, waar hij tevens verantwoordelijk is voor diverse organisatorische taken. Zijn benoeming gaat in per 1 augustus 2022.

→ **Henk van Ommen** neemt om gezondheidsredenen per 1 augustus afscheid van Het Baarnsch Lyceum. Van Ommen is sinds augustus 2011 rector-bestuurder van de school.

→ **Annalie Osinga** uit Groningen is vanaf 1 augustus de nieuwe voorzitter van het college van bestuur van het Dr. Nassau College in Assen. Zij volgt **Marcel Klaverkamp** op, die met pensioen gaat. Osinga is sinds 2017 bestuurder van de Stichting Christelijk Speciaal Onderwijs Groningen, die op vier

scholen en een expertisecentrum primair en voortgezet onderwijs biedt aan leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. Daarvoor werkte zij als onderwijsinspecteur in het voortgezet onderwijs.

→ Kennisnet heeft twee nieuwe leden van de raad van toezicht. Op 1 februari startte **Gerard Oud** als toezichthouder. Oud is voorzitter van het college van bestuur van het Clusius College in Noord-Holland. Op 1 april 2022 startte ook **Sarah Wilton** bij Kennisnet. Zij is sinds 2020 bestuurder bij Avans Hogeschool, waar ze onder andere verantwoordelijk is voor de portefeuille ICT en digitale transformatie. De raad van toezicht van Kennisnet bestaat uit vijf leden en een onafhankelijk voorzitter. De sectorraden benoemen drie leden om te borgen dat Kennisnet van en voor het onderwijs is en blijft. De andere leden brengen specifieke

kennis en expertise mee die aansluiten bij de doelstellingen van de stichting.

→ **Marjan van Raalten** is benoemd als lid van de raad van toezicht van het Samenwerkingsverband VO Zuidoost Utrecht. Van Raalten heeft veel ervaring als interim-schoolleider en -bestuurder. Op dit moment werkt zij als directeur op het Maris College in Den Haag.

→ **Joséphine Rutten** is gestart als lid van de raad van toezicht van de Gooise Scholen Federatie (GSF). Rutten werkt momenteel als zelfstandige en was eerder onder meer voorzitter college van bestuur van het St. Nicolaaslyceum in Amsterdam en rector van OSG De Meergronden in Almere. Ook nieuw als toezichthouder bij de GSF is **Peter Vrancken**, voorzitter van het college van bestuur van roc Da Vinci College Dordrecht.

‘Ik heb mijn hand opgestoken’

Bernice van Staalduine is sinds april rector-bestuurder van het Kennemer Lyceum in Overveen. Vanaf augustus vorig jaar vervulde ze de functie al ad-interim. Met haar 31 jaar is ze misschien wel de jongste vo-bestuurder van Nederland.

Waarom deze overstap?

“Ik heb veel stappen gezet in korte tijd. Ik heb bedrijfskunde gestudeerd en mij met veel interesse gespecialiseerd in hrm. Echter, onderwijs zit in de familie en na de lerarenopleiding bedrijfseconomie ben ik meteen voor de klas gaan staan. Dat vond ik fantastisch. Al snel kwam ik op het Kennemer Lyceum terecht en bij binnenkomst heb ik gezegd dat ik het ambieerde op termijn schoolleider te worden. Dat begon twee jaar daarna met een rol als afdelingsleider en een jaar later kon ik doorgroeien naar conrector personeelszaken. Mijn passie om mensen te begeleiden en te coachen kon ik hier combineren met mijn onderwijs-hart. De toenmalige rector-bestuurder vond

vorig jaar vlak voor de zomer een nieuwe baan en toen heb ik mijn hand opgestoken.”

Wat laat je achter?

“Ik vond het contact met leerlingen en ouders erg leuk als docent en later als afdelingsleider. Ik stond toen nog best wat uren voor de klas; een fijne combinatie. De interactie met leerlingen is wel wat mij in eerste instantie naar het onderwijs trok en die zal de komende jaren afnemen. Dat achterlaten betreur ik misschien nog wel het meest.”

Waar ga je aan werken in je nieuwe baan?

“Er zijn hier zes éénpitters in de buurt. Ik vind het leuk en belangrijk om te onderzoeken wat we samen kunnen doen, bijvoorbeeld op ICT-gebied. Maar samenwerken kan ook verder gaan dan dat, bijvoorbeeld door gezamenlijk op te trekken in gesprekken met de gemeenten of met een opleidingstraject dat we recent met een andere éénpitter hebben opgezet. In dit traject kunnen docen-

Mijn overstap

ten met leidinggevende ambities zich oriënteren op een dergelijke functie. We gaan ook werken aan ons nieuwe schoolplan, samen met leraren, ouders en het vervolgonderwijs. Dat is een spannend moment, omdat het schoolplan de komende jaren onze beleidsrichting bepaalt. Een ander dossier waar we als school nog lange tijd mee bezig zullen zijn, is het ventileren van ons gebouw. We hebben een imposant monumentaal gebouw, maar dat biedt ook uitdagingen, zoals het voldoen aan de (nieuwe) ventilatie-eisen.”

Advertentie

EEN JAARROOSTER ZONDER ZORGEN

BEGELEIDING VOOR UW TEAM

Onder begeleiding van een adviseur met uitgebreide kennis van de jaarroostering, maakt uw team het jaarrooster zonder problemen. Wij helpen uw team door middel van procesbegeleiding met het zetten van de juiste stappen op het juiste moment.

ADDITIONELE CAPACITEIT

Bent u op zoek naar extra ondersteuning voor uw team? Onze direct inzetbare roosterspecialisten zorgen er samen met uw team voor dat het jaarrooster tijdig opgeleverd wordt. Zo houden uw eigen roostermakers de ruimte om de dagelijkse gang van zaken te waarborgen.

COMPLEET JAARROOSTER

Naast begeleiding of ondersteuning kunnen wij ook het gehele proces rondom de jaarroostering uit handen nemen. Bijvoorbeeld de roosterwijzigingen en het beheer. Wij zorgen voor een soepel verloop van begin tot einde, zo krijgt uw school een jaarrooster zonder zorgen.

Onze Omix VO Professionals staan voor u klaar!

Kijk voor meer informatie op www.omix.nl
Of neem direct contact met ons op via 0570 56 35 55

omix
Beter Onderwijs

Wie betaalt de schade na een vechtpartij?

Leden van de VO-raad kunnen met al hun vragen over onderwijs- en werkgeverszaken terecht bij de Helpdesk VO. Deze keer: wie is bij een vechtpartij op school aansprakelijk voor de geleden schade?

DE KWESTIE

Waar grote groepen mensen rondwaren, bestaat een grotere kans op incidenten. Op de middelbare school lopen honderden kinderen tussen de twaalf en achttien jaar rond. Het is best denkbaar dat een conflict uitmondt in een vechtpartij, met een aanzienlijke kans op materiële of immateriële schade. Wie is in zo'n geval aansprakelijk voor de geleden schade? De school, de ouders, de dader zelf? En speelt de leeftijd van de dader nog een rol?

DE CASUS

Een leerling van een middelbare school is op het schoolterrein agressief bejegend door een medeleerling. De leerling werd vanuit het niets aangevallen, terwijl hij op een stoel zat. Daardoor viel hij achterover. De dader is daarna op de leerling gesprongen en heeft zijn keel dichtgeknepen. Ook kreeg de leerling een vuistslag in het gezicht, waardoor er schade aan het gebit was. Er was op het moment van het incident geen leraar in de klas aanwezig. De ouders van de leerling stellen de school aansprakelijk voor zowel materiële schade (een gebroken tand) als immateriële schade, met als argument dat de school onvoldoende toezicht gehouden heeft.

DE WET

Voor het gemak blijft het strafrechtelijke aspect van deze casus buiten beschouwing. Voor civielrechtelijke aansprakelijkheid wordt er gekeken of deze mishandeling een onrechtmatige daad oplevert in de zin van het Burgerlijk Wetboek, vanwege de geleden schade.

Voor aansprakelijkheid maakt de wet een onderscheid tussen kinderen jonger dan veertien jaar, kinderen die veertien of vijftien zijn, en kinderen van zestien jaar of ouder. Kinderen jonger dan veertien jaar kunnen geen toe-

rekenbare onrechtmatige daad plegen. In plaats daarvan zijn de ouders van het kind aansprakelijk. Als het kind veertien of vijftien jaar oud is, zijn de ouders ook aansprakelijk, tenzij hen niet kan worden verweten dat ze de gedraging van het kind niet hebben belet. In het geval van een incident op school lijken ouders van leerlingen van veertien en vijftien jaar gevrijwaard van aansprakelijkheid. Als het kind eenmaal zestien is, zijn de ouders niet meer aansprakelijk voor een onrechtmatige gedraging.

Een school is alleen aansprakelijk als een ongeval het gevolg is van onrechtmatig handelen, bijvoorbeeld door nalatigheid (onvoldoende toezicht).

TERUG NAAR DE CASUS

Afhankelijk van de leeftijd van de dader hadden in bovenstaande casus de ouders van de dader aansprakelijk gesteld kunnen worden. Hun wettelijke aansprakelijkheid houdt immers niet op zodra hun kind de hekken van het schoolplein binnenkomt. In dit geval is echter de school aansprakelijk gesteld.

De school heeft een verantwoordelijkheid voor het welzijn van leerlingen, maar kan onmogelijk alle incidenten voorkomen. Bij aansprakelijkheidskwesties is het daarom verstandig te kijken in hoeverre de school het incident

had kunnen voorkomen. Als de school aan haar zorgplicht heeft voldaan, ligt het voor de hand aansprakelijkheid af te wijzen.

DE AFLOOP

Hoe bovenstaande casus is afgelopen, is op het moment van schrijven nog niet duidelijk. Voor alle partijen was het incident een vervelende gebeurtenis. Om een lange, dure en slepende procedure te voorkomen, kan de school ervoor kiezen de tandartsrekening van de leerling te betalen. Daarmee wordt geen aansprakelijkheid erkend, maar is de schade wel vergoed. Wat het in dit geval lastig maakt, is dat in de aansprakelijkheidsstelling niet geconcretiseerd was waaruit de immateriële schade heeft bestaan, zodat de school daar niet adequaat op kon reageren. De VO-raad adviseert in het geval van aansprakelijkheidsstellingen de verzekeraar in te schakelen en de helpdesk een eerste juridische advies te vragen.

OOK EEN VRAAG?

Stel uw vragen over onderwijs- en werkgeverszaken bij de Helpdesk VO, via een online formulier op www.vo-raad.nl/helpdeskformulier.

VO ACADEMIE

VOOR DE PROFESSIONALISERING VAN
SCHOOLLEIDERS EN BESTUURDERS

SCHAKEL VIA DE VO-ACADEMIE KOSTELOOS EEN COACH IN

Schoolleiders en bestuurders met een ontwikkelvraag kunnen via de VO-academie kosteloos een afspraak maken met één van de ruim honderd VO-managementcoaches. Dit zijn ervaren collega-schoolleiders en -bestuurders die zijn opgeleid tot gecertificeerd coach en andere leidinggevendenden helpen met groei, transitie en reflectie.

Een coachee over haar ervaringen: "De coachingsmomenten buiten school brachten ruimte om te kijken naar het werk dat er te doen is, de invulling en uitvoering daarvan en wat dat betekent voor mijn rol. Ik heb mijn eigen handelen kritisch onder de loep genomen en werk nu bewuster vanuit visie. Ik zou het iedereen aanraden."

Coaching komt goed van pas bij de start van de loopbaan, maar is ook erg zinvol voor ervaren schoolleiders en bestuurders die hun ontwikkelvraag verder willen verkennen.

Bekijk nu het aanbod met coaches en maak een afspraak met een collega uit uw regio via: www.vo-academie.nl/coaching

Alles
voor een
zelflerend
team.

Dat wíl je.

Ervaar de voordelen van E-WISE!

- 130+ online cursussen voor docenten en OOP'ers in het VO
- Altijd en overal toegang tot actuele kennis
- Ontwikkeld in samenwerking met experts uit de onderwijswereld
- Eigenaarschap over de eigen ontwikkeling
- Praktijkgericht

Vraag een gratis demo aan

www.e-wise.nl/vomagazine

Online nascholing
voor onderwijsprofessionals

e-WISE
Good To Know